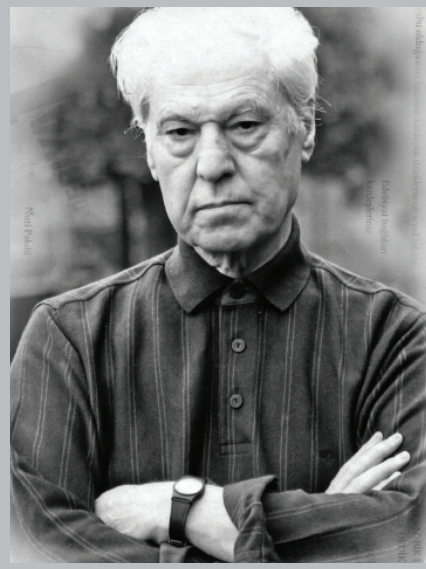

T.C.
GENÇLİK VE SPOR
BAKANLIĞI

Dilimin Döndüğünce Sustum / **Nuri Pakdil**

Sıddık Akbayır

DİLİMİN DÖNDÜĞÜNCE SUSTUM

NURİ PAKDİL

SIDDIK AKBAYIR

Sıddık Akbayır

DİLİMİN DÖNDÜĞÜNCE SUSTUM
NURİ PAKDİL

ISBN

I. Baskı :

Editör : Duran Özdemir
Kapak Tasarım : Tezcan Bahar
Görsel Tasarım: : DH Yayıncılık

DH Basın Yayın Matbaacılık İth. İhr. San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tuna Caddesi No: 3/2 Kızılay Ankara
Tel: 312 430 30 88
E-Posta: dhozdemirler@hotmail.com

İçindekiler

İç İçe Gökkuşağı	12
Sukût Sûreti	20
Estetik İmkânsızlık Bilinç ve Üst Dil	28
Her Dağın Bir Susuşu Vardır	36
Büyük Doğu Diriliş ve Edebiyat	42
Şehirler Bağlanışlar	46
Oyun	58
Şiir	66
Otel	78
Dilimin Döndüğünce Sustum	84
Kaynakça	120

Sunuş

Dürüst ve sorumlu bir entelektüel, öncü ve özgün bir yazar, ilkeli, ödünsüz ve muhalif bir eylemci gibi onlarca tanımın yapılabileceği Nuri Pakdil için hazırlanan bu çalışmada; kısa, yan değinilere, çarpıcı görüntülere, özetleyen inceliklere ve sorgulayan ayrıntılara yer verilmeye özen gösterildi.

Nuri Pakdil olguları, durumları açıklamaz. Olgulara ve durumlara oluş nedenlerine, tavrını belli edecek şekilde yürekten göndermeler yapar. Sözgelimi, Kudüs'ün işgali, Cezayir'in sömürülmesi, Paris'teki esmer tenli insanların bilinç düzeyi onu yakından ilgilendirir. Açlık ve yoksulluk temel tasasıdır. Bir yoksulun çalınan ekmeği kendini suçlu hissettirir. Bütün açıklamalar, gerektiği kadar ve mutlaka okur tarafından yapılmalıdır ona göre. Okura geniş bir alan bırakır böylece. Boş bırakılan bu alanı doldurmak; düşünceyi kovalamak, yürütmek, kendi yaşamında ayaklandırmak ve kişinin kendi gerçekliğine içkin hâle getirmek gibi olası tavır almalar okura bırakılır.

Özel otomobiller 'bit'tir. Kollardaki bilezikler, mücevherler atılmadan eyleme geçilemez. Buna benzer birçok durum; bağlamı canlı, devinimsel bir tarzda dikkatlere sunulur. Az uyumak, az yemek, az konuşmak gibi yaşamsal ilkeler: Çok okumak, çok fikreylemek gibi dirençli bir zihnin varoluşsal beslenme yolları sıkça hatırlatılır. Direniş 'insan'ı savunmak için insanî olmayan her şeye karşı yürütüleceğinden 'in-

san' ivedilikle bütün yüklerinden arındırılmalıdır, der. Nuri Pakdil, temel yaklaşımını çarpıcı bir biçimde ifadelendirerek sınırlı birkaç genellemeyle okuru özgür bırakır. Amacı, okurun zihnini şekillendirmek, şartlandırmak, ona hâkim olmak, kendi doğrusunu dayatmak değildir Pakdil'in. Bunlardan kaçınır. İnsanı, kardeş bellediği okuru özgürleştirmeyi amaçlar çünkü. Bunun için akla seslenmez. Onun 'yiğit, savaşçı, yılmaz sözcükleri'; Yunus'un, Mevlâna'nın sözcükleri gibi gönüle, inanca yönelir. İster ki 'Sayın insan, bir dakika düşün'sün, bu göndermeleri...

Özetleme gücü yüksek bir cümle olduğunu düşündüğümüz 'Dilimin Döndüğünce Sustum' başlığı, hem yaklaşık otuz yıllık bir okurluğun, hem de yaklaşık otuz yıllık bir suskunluğun ifadesidir.

Sıdıdk Akbayır
Haziran 2015 Ankara

İç İçe Gökkuşağı

Çocukluğunu atlaslarla geçirir. İkinci Dünya Savaşı haberlerini radyodan dinlerken, duyduğu her coğrafya terimini, her milliyet kavramını annesine sorar. Annesi sorularına yetişmeye çalışırken bir de atlas verir eline. Kocaman, renkli bir atlas... Yüzüne o atlası kapatarak uyuduğu da olur.

İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarında evlerindeki radyodan ölüm haberlerini dinler. Her haber saatinde radyodaki sesten sanki ölüler akar. Önündeki kilime; Japon, Rus, Alman, Fransız, Amerikan, İtalyan ölüleri yığılır. Spikerin sesinden damlayan kan, odadaki kilimi bir bakıma baştanbaşa kaplar. Ölümün bir başka yüzüyle karşılaşır Nuri Pakdil. Ölen insanların ülküsel yönden birbirlerinin aynı mı oldukları, onlara da dua edilip edilemeyeceğini sorar annesine.

Böylesi zamanlarda annesi; onu, radyonun başından uzaklaştırarak 'babasının yeni aldığı bir kitabı eline' tutuşturur. Bu dönemde Nuri Pakdil'in eline tutuşturulan kitaplardan 'biri de büyük, renkli bir atlas'tır. Atlası alır almaz koşar adım yukarıdaki odasına çıkar. Yeryüzünü ölçümler: 'Şurasındayız yeryüzünün.' diyerek yaşadığı yeri tespit eder. Sonra da atlasını yüzüne kapatarak uyumaya çalışır. Radyo haberlerinden duyduğu 'yabancı yüzlerle, dağlar, denizler, ovalar, ırmaklar, vadiler, körfezlerin mavileri, kahverengileri, yeşilleri, grileri'yle çocukluğun dünyasında birbirine karışır. Onun, arada bir 'Denizler, ırmaklar ya üstüme bir boşanıverirse' diye korktuğu olur. Düşleri bitince doğruca avluya inerek hemen yüzünü yıkar. Bütün bunlar Nuri Pakdil'in çocukluğunun dip akıntıları olarak yazılarına siner.

Annesi Nuri Pakdil'e sürekli öyküler anlatır. Annesinin anlattığı öykülerin ortak teması Araplar, özellikle de Cezayirlilerdir. Nuri Pakdil, merak etmesine rağmen bu öyküleri annesinin nereden öğrendiğini, nereden bildiğini soramaz. Hayıflanır bunu soramayışına.

'Hiç yazılmamış uzun bir destandır annelerin yüzleri.'

'-Anne, hadi, biraz daha anlat o öyküyü.

-Araplar, uzun, ince, beyaz atlarına binmişler; koşturuyorlar atlarını. Büyük deniz varmış geçmek istedikleri. Ellerini açmışlar; durmadan yakarmışlar Tanrıya, yardım dilemişler.

-Sonra?

-Sürmüşler atlarını denize.

-Çok gitmişler mi ondan sonra da anne?

-Günlerce, haftalarca gitmişler, gitmişler, gitmişler.

-Nereye gitmişler sonra anne?

-Cezayir'e varmışlar.

Yanımda Cezayirliler koşarlardı, ben de koşardım onlarla birlikte; bir onlar öne geçerlerdi, bir ben geçerdim öne: hızla girerdim içeri ilkokulun kapısından. Okuldan çıkınca da ararım onları dışarda.' [1]

Nuri Pakdil, Cezayir Savaşı yıllarında ise üniversite öğrencisidir. Bu yıllarda Afrikalılar ve Afrika'daki özgürlük hareketleri gündemden düşmemektedir. Baktığı her yerde Cezayir'i gören yazar; Bir Yazarın Notları II'de, 'Vezneciler'den yukarı doğru çıkarken ikidebir Kirazlı Mescit Sokağından geçmek isterdim;

1 Nuri Pakdil; **Bir Yazarın Notları II**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980.

hele akşam üstleri, doyulmaz Osmanlı olup çıkardı evlerin yüzleri, pencerelerin çiçekleri; bir kırmızı saksı alıp götürürdü beni Cezayir'deki kan gölüne; Süleymaniye Camiinin dört minaresi de, Önder'den sonraki ilk dört büyüğün simgesi olurdu gözümde; ve bu kanlardan umut kuşları yapıp bırakırdım gökyüzüne.' der. Bir an olsun dikkatini eksiltmez Afrika'dan, yeryüzünün diğer bölgelerinde yaşanan durumdan.

1958'in Temmuz ortalarında, Maraş'ta, Rasim Özdenören'e, Çocuk Bahçesi'nin önünden geçmekte olan genç bir adamı işaret ederler: "İşte Nuri Pakdil bu?" dedikleri zaman gördüğü kişiye hem hayret eder, hem hayran olur. Bu kişi âdeta yürüyen bir kafadan ibarettir. Bu kafa, usturayla kazıtılmış saçlarıyla beyaz, parıldayan bir tunç yontu halinde önlerinden, seri adımlarla ve kararlı bir amaca doğru yürür. Yürüyen o tunç yontuyu bir daha unutamaz. Ama unutamadığı imge yalnızca bu tunç kafadan ibarettir. Ne üstündeki giysisi, ne başka bir şey… Hatırlayabildiği başka hiçbir şey kalmamıştır o enstantaneden.[2]

Nuri Pakdil, ortaokuldan sonra Maraş Lisesi'ne devam eder. Lisedeyken, özellikle ikindileri eve dönüşlerinde Arkbaşı'ndan geçer. Ortaokul birdeyken de yine aynı sokaklardan ve çeşmelerin önünden geçer. Buralardan gelip giderken de hayalen annesiyle söyleşir. Annesi; ona, terli terli su içmemesini, içerse hasta olacağını tembihler. O da annesine iki yeni Fransızca sözcük öğrendiğini söylediğinde, annesi sevinçle yukarı çıkıp dinlenmesini ister ondan.

2 Rasim Özdenören; '**Tavır Koymanın Dili'**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

'Büyüdüm: çeşmeler de aktı yanımda. Şimdi bakıyorum; kimi kurumuş; çok az su akıyor kiminden de + her çeşme bir kent oldu yanıbaşımda'

Yer gök ağaçtır Arkbaşı'nda. Bir de adım başı suyu akan çeşmeler vardır. Öğrendiği yeni Fransızca sözcük varsa, eğilip su içerken bu yabancı sözcük de arınır, yıkanır o tatlı sularda. Eve gelir gelmez de, öğrendiği bu yeni sözcüğü defterinin sayfalarında kurular, yeniden düzene koyarak ertesi günkü savaşa hazırlar. Öğrendiği bu yeni sözcüklerle o gece iyi arkadaşlık eder. Bu nedenle *'Nerede bir çeşme görsem, suyu akıyorsa, Maraş'ın manevî görüntüsü süzülmektedir.'* der Bir Yazarın Notları I'de. [3]

Lise son sınıftayken Maraş Lisesi'nin yayın organı olan Hamle dergisini çıkarır. Derginin ilk sayısının çıktığı gün, babası Mehmet Emin Ziyai, yatsı namazından sonra, sefertasında basımevine yemekler getirir. Nuri Pakdil ve basımevi çalışanları bu yemeklerden yerler. O, derginin baskısı sürerken içi rahat etmediğinden geceleri de basımevinden ayrılmaz. Sabahleyin dergileri koltuğuna alıp liseye doğru giderken de tüm Maraşlıların arkasından yürüdüğünü düşler. Böylelikle gazetede sanat sayfası düzenlemekten dergi çıkarmanın daha güzel olduğu sonucuna varır.

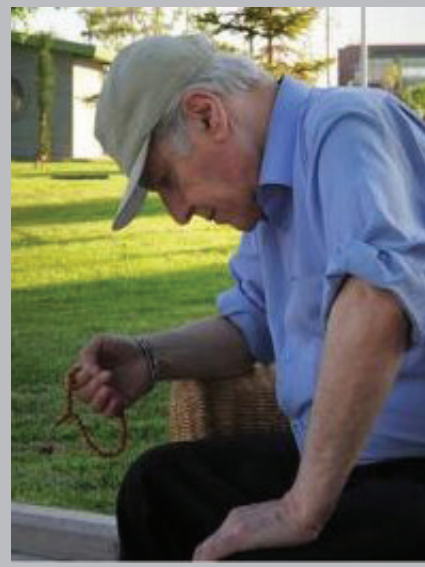
Mütevazı bir lise dergisi olan Hamle, günün şartları içerisinde İstanbul ve Ankara'dan kimi önemli yazarların dikkatini çeker. Dönemin gözde eleştirmenlerinden Nurullah Ataç;

3 Nuri Pakdil; **Bir Yazarın Notları I**, 2. Basım, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1999.

Hamle'den söz ederek burada yazanların geleceğin önemli birer yazın eri olacakları umudunu belirtir, Türk Dili dergisinde yayımladığı iki yazısında.

Lisede Hamle adında lise ölçülerinin çok üzerinde dergi çıkaran aykırı bir öğrencidir. Öğretmenlerini de örgütleyebilen, onları eğitebilen tuhaf, ayrıksı bir öğrenci… Dergi çıkartmak için öğretmenleri ona değil, o öğretmenlerine görev verir, onlardan yazı ister. Nuri Pakdil adı, sonraki dönemlerde aynı lisede okuyan edebiyat heveslisi gençler arasında bir efsane halinde büyür. O yıllarda, aynı dergiyi birkaç sayı kadar da yeni bir arkadaş topluluğu çıkarır. Dergi, lisenin yayın organı olarak çıkar. Ama finansmanını derginin kendisi reklâm parasıyla sağlar. O tarihte Nuri Pakdil, bu ekibi tanımasa da bu ekip kendini onun halefi olarak görür. Onun tek başına çıkarttığı dergiyi, bu ekip en az beş altı kişi olarak çıkarır. Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt, Alaeddin Özdenören, Ali Kutlay aynı deneyimin içinde yer alır.

Maraş Lisesi *Edebiyat Ekibi*'nin Nuri Pakdil'le tanışması zaman almaz. Ondan yazı isteyeceklerdir. Onun, o zaman bile o alçakgönüllü olanakları içinde edebiyat çevrelerinde tanındığını bilirler. Onun yazısı ve katkısı derginin sayfalarına onur kazandıracaktır. Nuri Pakdil, hiç kapris yapmadan, kendini naza çekmeden istenilen yazıyı verir. Bununla kalmaz, sayfaların düzenlenmesine de katkıda bulunur. Maraş'ta kaldığı birkaç hafta boyunca çıkarılan edebiyat sayfalarından ilgisini esirgemez. Bu karşılaşmadan 10-11 yıl sonra, birlikte dergi çıkaracakları, ekipten birinin aklının ucundan bile geçmesi söz konusu değildir.

II

Sukût Sûreti

Edebiyat dergisi Şubat 1969'da yayımlanıncaya kadar Nuri Pakdil, yazar ve entelektüel olarak kimliğini belirleyebilecek nitelikteki yazılarıyla hiçbir yayın organında görünmez. Bu durum, onun tavrının anlaşılması açısından önemlidir.

Lisede okuduğu yıllarda çıkardığı Hamle dergisinden sonra ünversite yıllarında ve daha sonra da Edebiyat dergisinin yayımlanmasına (Şubat 1969) kadar *Diriliş, Hilâl* ve bir süre yönettiği *Yeni İstiklâl* dergisinde birkaç değinisiyle görünür yalnızca.

Edebiyat dergisinin son sayısıyla devrimci suskusuna bürünür tam on üç yıl. Bu süre sonunda, ilkeli, ödünsüz ve muhalif bir eylemci olarak *Sükût Sûretinde* konuşmaya başlar.

28 Şubat 1997'de Edebiyat Dergisi Yayınları'ndan çıkardığı *Sükût Sûretinde* isimli kitabıyla sadece yazıdaki suskunluğunu bozar ve art arda kitaplar yayımlar. *Otel Gören Defterler*'in sayısı altıya ulaşır.

Nuri Pakdil, gerekli gördüğünde 'geri çekilmeyi de bilen' adamdır. Ricat anlamında değil, topluma biraz zaman tanıma anlamındadır bu 'geri çekilme.' Tıpkı Türkiye'ye ve yaşadığımız dönemlere 'erken' gelmiş diğer 'adamlar' gibi. Onların söylediklerini, anlattıklarını toplum biraz hazmetsin, birazını bari anlasın, birazını algılasın, kafasında, gönlünde dolaştırsın diye, bu 'adam'lar uzun molalar verirler kendilerine, sonra yeniden yola koyulurlar, *simurg* olurlar, '*Kaygususz Abdal*' olurlar. Az olmanın ağırlığını yüklenir, çilesini çekerler, çoğunluğun ruhu duymaz. [4]

'Çelik Adam'ın on üç yıllık suskunluğunda, o dönem Türkiye'yi temelden sarsan birtakım olayların etkisi büyük-

4 Haydar Ergülen; **Nuri Pakdil Soruşturmasına Yanıt**, Hece, *Nuri Pakdil Özel Sayısı*, S. 85, Ocak 2004.

tür. Bunların başında da son otuz yılın en önemli olaylarından biri olan 12 Eylül vardır. *Edebiyat* dergisi, 12 Eylül sonrasında ayakta kalmaya ancak dört yıl dayanabilir ve bu, dergi incelendiğinde görülebilir. Birkaç kez Nuri Pakdil *"Edebiyat dergisi maddi manevi bunalım içindedir."* diye bunu ilan eder. Ancak, yine Nuri Pakdil'in söyleyişiyle bu durum, 'kimseyi ırgalamaz.'

Edebiyat dergisinde yazan insanlar, *Edebiyat* dergisini okuyan insanlar, *Edebiyat* dergisine emek veren insanlar, 12 Eylül sonrasında dağılırlar. Herkes kendi telaşına düşer. 12 Eylül öncesindeki tutarlılık ya da sahiplenme duygusu kalmamıştır artık. Kimsenin olmadığı bir yerde konulan tepkilerin de hiçbir anlam ifade etmediği bir 12 Eylül sonrasında, en iyi tepki belki de susarak verilen bir tepkidir. Bu önemli bir tepkidir; çünkü eylem belki bir yerde önemli bir şeydir, ama hareketin ve eylemin anlamsızlaştığı yerde eylemsizlik çok daha önemli bir tepki hâline gelir. [5]

31 Ocak 1984… Kar, yeni bir yıla Pakdil öfkesiyle yağmaktadır ve 'Akay yokuşunda trafik tıkanmıştır. Ankara'daki öğrenci yurtlarına haber verilmiş ve Edebiyat'ın bürosundan başlayan kuyruk Demirler pasajından Akay yokuşuna taşmıştır. İnsanlar, kucaklarında kitaplar ve dergilerle yokuştan aşağı inmektedirler. Nuri Pakdil, takım takım kitapları ve dergileri öğrencilere dağıtmaktadır.' [6]

5 Necip Evlice; Emine Sümeyra Âlimoğulları; **Necip Evlice İle Nuri Pakdil'e Dair**, Edebiyat Otağı, S. 23, Ağustos 2007. [Düzenlenmiştir]

6 Hüseyin Su; **Takvim Yırtıkları**, Hece, Nuri Pakdil Özel Sayısı, S. 85, Ocak 2004.

Pakdil'in yol arkadaşlarından Necip Evlice, 31 Aralık 1984 günü için şunları söyler: *"Kitaplarını derken kendi okuduğu kitapları, kütüphanesini dağıttığını sanmayın sakın. Kendi yazdığı ve bastırdığı kitapları dağıtmıştır. Satılmak üzere basılan kitaplar ve dergiler insanlara dağıtıldı. Kendi kütüphanesi duruyor. Kendi kütüphanesinin kitapları değil onlar. Kendi yazdığı ve satılmak üzere basılan kitapların dağıtımı yapıldı orada.*

Kitapların dağıtılma gerekçesi de şudur: Bir birikim oluşturuyorsunuz, bir kamyondan daha fazla kitap var. Bizim evde duruyordu, Keçiören'de. Böyle bir karar verildiğinde, 'Bunları yükletin!' dedi yükledik. Akay Caddesi'nde insanlar kuyruk oluşturarak kitapları aldılar.

Ben yıllar sonra o kitaplardan alan insanlarla karşılaştım. Onlarla konuştum. Aradılar. 'Nuri Pakdil kitap dağıtırken böyle böyle kitaplar almıştık. Onları okuduk. Ben şu anda şuyum veya buyum…' diye bazı bilgiler verdiler. Nuri Pakdil'in bu anlamda çok güzel mesaj verme yöntemleri vardı. Yani milyarda bir ya da milyonda bir olan şeyler vardır ya, işte Nuri Pakdil onu gerçekleştirmiştir.

Siz bir şişeye bir not bırakırsınız denize atarsınız, düşünürsünüz. Bu şişe herhangi birisinin eline geçebilir; ama hiçbir zaman aklınızdan geçen birisinin eline ya da hedeflediğiniz birinin eline geçme ihtimali yoktur. İhtimaldir belki, ama böyle bir şey bekleyemezsiniz. Nuri Pakdil, bu kitaplarla bir anlamda bunu bile yapmıştır... Dağıtmıştır... Sokaktan, yoldan geçen insanlar bunu okumuştur. Sonra bize ulaşmıştır. O gün öğrenci-

dir; ama bugün belli yerlere gelmiştir. İşte radyocu olmuştur, televizyoncu olmuştur, yazar olmuştur, bürokrat olmuştur... Bu olay; dediğim anlamda denize bıraktığınız notun istediğiniz kişiye ulaşmasını sağlamak gibi bir şey. Başka bir şey değildir." [7]

Edebiyat Dergisi 1984 Aralık ayında yayımını durdurur. Bu tarihten sonra Edebiyat Dergisi Yayınları kitap da çıkarmaz.

Klas Duruş kitabının 91. sayfasında Nuri Pakdil, "31 Aralık 1984 / Yarın 1 Ocak / Edebiyat olmayacak." diye yazar.

On beş yıl boyunca birçok sıkıntıya göğüs gererek çıkardığı dergiyi şu kısa açıklamayla sona erdirir: *"Beşinci dönemin 111 ayı boyunca hiç olmayan 'ara' aksama bu 1984 yılında tam dört kez oldu. Şimdi bu sayıyı Edebiyat'ın Mayıs 1984, Haziran 1984, Kasım 1984 ve Aralık 1984 sayılarının tümü için çıkarıyorum. İçinde bulunduğum koşullarda, ancak böyle tamamlayabiliyorum 1984'ü.".*

Uzun bir aradan sonra Nuri Pakdil, Şubat 1997 tarihinde Sükût Suretinde kitabıyla yazdıklarını yayımlamaya başlar. Kitabın künyesinde 'Edebiyat Dergisi Yayımları: 1' yazar. Yazı hayatında yeni bir dönem başlamaktadır.

1997'de Sükût Suretinde başlayan yeni dönem yazı serüveni, dervişane bir yöntemle yazılan Derviş Hüneri'yle devam eder. Sükût Suretinde başlayan konuşma Çarpışan Sesler'e doğru ivme kazanır. 1997'den bugüne dek yeni basımı yapılan kitaplar dışında 11 yeni kitap yayımlar.

7 Necip Evlice; a.g.y.

Aralık 1984'te çıkan sayısından sonra, Edebiyat dergisinin yayımlanmaması, Pakdil'in kitaplarının basılmaması, yeni kuşaklarca pek bilinmez. Özellikle 70'li yılların ortalarında, Nuri Pakdil ve Edebiyat, Türkiye için öncü ve özgür bir soluktur. Edebiyat, Nuri Pakdil için bir dergiden çok, bir varoluş sevinci, seçilmiş bir eylem alanı, tuzakların yıkımı için başlatılmış bir girişim, sonsuzluğa akan bir ışık çağlayanıdır. [8]

8 Âlim Kahraman; **Nuri Pakdil ve Edebiyat Dergisi**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

III

Estetik İmkânsızlık Bilinç ve Üst Dil

Kitaplarında enteresan olaylara atıfta
bulunduğunda hamiş olarak 'doğrudur,
dizgi, düzelti hatası yoktur' ibaresini ekleyen,
günümüz olanaklarına göre ilkel sayılabilecek
dizgi-baskı tekniklerinde 'nesne' olarak da
mükemmel kitaplar yayımlayan her yönüyle
özgün bir aydındır.

Bir kitap kapağını beğenmeyip defalarca değiştirdiği, matbaalarda sabahladığı olur. Kapaktaki bir çizginin, noktanın anlam taşımasına önem verir. Sözgelimi, ilk bakışta sıradan sayılabilecek çizgiler 13-14 değil, 12 olmalıdır. Çünkü, burada 12 İmam'a bir gönderme vardır. Bu ayrıntıları çoğu zaman kitap yazarları da fark edemez. "Sukût Sûretinde" kitabının 33 metinden oluşması, tespihte bir boğum sayısına denk gelir.

Edebiyat dergiciliğinde ve kitap yayıncılığında biçimsel bir devrim gerçekleştirir. Köylülükten nefret eden Nuri Pakdil, çıkarttığı dergide olsun, yönettiği yayınevinde olsun estetiğe son derece dikkat eder. Harf karakterinin seçimi, sayfa düzeni, içerik kadar, hatta yerine göre içerikten daha çok önem taşır.

Çok naziktir. Ancak, bu nezaketin altında Göksunlu işportacı edası da yedektedir. Hiç çekinmez hemen alır o edayı giyinir. Sıkı pazarlık yapar. Bir şeyin, en ucuz ve en kaliteli nereden, nasıl alacağını bilir.

Tipik bir pandomim sanatçısıdır. Alışılmadık jestler bulup çıkarır. Çevresindekileri hiç beklenilmeyen anlarda şaşırtmayı çok sever. Dalgın bir vaziyette, mutfakta yemek yapılırken, kalabalık bir suskunluk paylaşılırken, aniden içeriye girip bir caz plağı dinletebilir. Yolda yürürken hiç beklenmedik bir anda, tanımadığı bir insana Fransızca bir cümle söyleyebilir.[9]

Gece yarısı evine misafir gitseniz, pazar günleri sabah 9'da da gitseniz giyinmiş, kravatlı ve takım elbiseyle bulursunuz.

9 Ömer Aksay; **Kaideyi Bozan İstisnalar**, Hayykitap Yayınları, İstanbul 2012.

Beklemezsiniz hazırlanmasını çünkü hazır bekliyordur o. Kapıyı çalınca birkaç dakika içerisinde açtığında asla normal ev hâlindeki insanı göremezsiniz. Haberi olup olmaması gibi bir durum söz konusu değildir, hatta haberi olmadığı hâlde bile, hangi gün hangi saat giderseniz gidin Nuri Pakdil'i bu hâlde bulursunuz kapıyı açtığı zaman. Bu, gündelik yaşamının özelliğidir, beslenmesinde de öyledir. Yani; yağıdır, şekeridir çok dikkat eder.

Gündelik yaşamında, beslenmesinden hâl ve hareketlerine kadar, misafiri karşılamasından biriyle konuşmasına kadar her anlamda farklı bir yapı sergiler.

Nuri Pakdil'in namaz kılışına tanık olup birlikte namaz kılma ayrıcalığını yaşayan biri, bu kadar etkileyici, kalıcı izler bırakan dinî seremoniye bir başkasında tanıklık etmenin pek mümkün olmayacağını bilir.[10]

İlân için koyduğu ilkeler vardır.

"Reklam için ayırdığımız yer, her biri için, bir kibrit kutusu büyüklüğünü geçmemeli" der. Edebiyat, sanki dünyanın her yerine dağıtılıyormuş gibi, jenerikte şöyle bir duyuru yer alır: "Orta Doğu, Asya, Avrupa, Afrika ülkeleri için yıllığı 100 lira, Amerika için 150 lira." Gene aynı jenerikte şu duyuruya yer verir: "İlkelerimize uygun ilanların tek sütun santimi 100 liradır. Klişe konmaz. Banka ve içki ilanları alınmaz." Daha sonraki yıllarda, tek sütun santimi 100 lira olan ilan bedeli 12.000.000.000.000 (oniki katrilyon lira olarak belirlenir.

10 Ömer Aksay; a.g.y.

Kimsenin reklam vermeye yanaşmadığı bir dergiye, kimsenin reklam vermeye gücünün yetmeyeceğini anlatmak ister.[11]

Cumhuriyet gazetesinin birinci sayfasına, başlığın yanına uzun süre ilan verir. *Bir Yazarın Notları*, gerçek okuruna ulaşsın ister.

Nuri Pakdil'in yanında olmak, her an tetikte olmayı göze almaktır bir bakıma. Kahvede haberleri izlerken spikerin kullandığı bir sözcük, gazetelerden birinin iç sayfalarında yer alan küçük bir ilan ya da haber, Afrika'nın en uzak bir köşesinde, adını belki de ilk kez o gün kendisinden duyacağınız bölgesinde vukubulan bir olaydan haberdar olmamanız, bir sporcunun transfer ücretinden yola çıkarak ülkemizdeki ekonomik dengesizliği ölçememeniz, beslenme konusunda olabildiğince titizlik göstermediğinizi yakaladığı ve size göre çok küçük bir ayrıntıyla atlamış olduğunuz ideolojik ilke, bir günün, bir hayatın her saniyesinde bütün ağırlığıyla hissetmeniz gereken inanç sorumluluğunu, hınç ve öfkeyi yüzünüzde ve gözlerinizde bir an göremeyişi, kahvede, lokantada, evde... hava akımına dikkat etmeden öylesine geçip herhangi bir yere oturmanızla ideolojik dikkatsizliğinizi ele vermiş olmanız... tetiği düşürmeye yeter de artar bile. [12]

Karşılaştığınızda, "İşler nasıl?" diye bir soru yöneltmenin anlamsızlığını görürsünüz. Ve bilirsiniz ki, ona böyle soru yönelten biri çıkarsa, ağzının payını alacaktır. Fakat insanların

11 Rasim Özdenören; **Nuri Pakdil'in Dergiciliği: Eylemin Öteki Adı**, Kitaplık, S. 50, Kasım-Aralık 2001.

12 Hüseyin Su; **Çelik Adam**, Hece, *Nuri Pakdil Özel Sayısı*, S. 85, Ocak 2004.

bunu anlayabilmeleri için zamana İhtiyaçları olacaktır. "İşler nasıl?" diye soru soran birisi, "*Ne işi beyim? Ne işi konuşuyorsun sen? Benim ne iş yaptığımı sanıyorsun sen?"* kabilinden sert sözlerle karşılaştığında şaşırır, dağılır. Fakat bu sert tepkimin altında söylenmek istenen anlamın, *"Biz iş yapmıyorum, biz Allah'ın buyruğu altında yaşıyoruz. İş yapmanın bedeli paradır. Biz para için yaşamıyoruz. Para iğrenç bir şeydir. Bizim çalışmamızın karşılığı olarak nasıl olur da, böyle bir şey reva görülebilir?"* olduğu anlaşıldığında, ona hak verilmesi gerekir. Fakat o, hiçbir zaman, size bu anlamı doğrudan açıklamaz. Bu anlamı sizin kendinizin çıkarması gerekir. Zaten onun sözlerinden bu tür anlamları çıkarmayı başaramıyorsanız, onunla iletişim kurmaya çalışmanız boşunadır. Siz kendi alışkanlıklarınızda ısrar ettiğiniz sürece, onun aynı sert tepkisiyle karşılaşmanız mukadderdir. Bu durumda da iletişim söz konusu olmayacak demektir.

O, bu tepkisini dille açıklamaya yanaşmaz. O, aynı tepkiyi tekrarlamaya devam eder. Meselâ kendisini ziyarete gelmiş esnaftan bir hemşehrisine dinlettiği bir Beethoven L.P.nin "ne demek istediği" sorusuyla karşılaşınca, "Bunun anlamı öbür yüzündedir." deyip aynı plağın bir de öbür yüzünü bu zavallı adama dinletmesi, tipik bir Nuri Pakdil tavrıdır.

Nuri Pakdil, gündelik hayatında da, kendine özgü bir 'üst dil' kurar. Gündelik hayatında kurduğu üst dili yazılarına taşıyınca, bu yazıları anlamak, bir kat daha zorlaşır.

Onun yazılarında semboller, imajlar, alegoriler, istiareler, benzetmeler oldukça fazladır. Fakat bunların neye tekabül

ettiğini keşfetmek, okurun izanına, ferasetine, basiretine, okuma maharetine bırakılmıştır. [13]

Çoğu kez, alışılmış kavramları farklı bağlamlarda kullanır. "Devrim, devrimci, gerilla, eylem, emek, alınteri, varoluş, savaşçı, burjuva, özgürlük..." gibi sözcükler, İslâmî dünya görüşüne bağlı bir yazarın dilinde yeni anlam ve işlevlerle karşımıza çıkar. Sözgelimi, 'sultan' yerine 'başkan', 'hoca' yerine 'öğretmen', 'peygamber' yerine 'önder', 'Kur'ân' yerine 'mutlak kitap' kavramlarını kullanır. Sosyalist dünya görüşüne yakın görünen ve uzun bir süre geleneksel bakış açılarının dışladığı bu sözcükler, anlamsal sapmalar ve alışılmamış bağdaştırmalarla Pakdil'in dilinde yeni bir kimliğe bürünür.

Şiirleri, denemeleri, oyunları, günlüğü ve çevirileriyle birçok yazınsal türde usta bir tavır sergiler. Öztürkçe sözcüklerle birçok kesimi şaşırtır. Eserlerinde yer yer kendi ürettiği kavram ve sözcüklerle konuşan Pakdil, dil alanında da devrimciliğini göstererek Türkçeye onlarca yeni sözcük kazandırır.

13 Rasim Özdenören; **Tavır Koymanın Dili**, *Nuri Pakdil'in Denemeleri,* Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

IV

Her Dağın Bir Susuşu Vardır

Nuri Pakdil'de üslup, duruş, tavır çok önemlidir. Çünkü, her dağın bir duruşu, bir susuşu vardır. Zaman zaman biçimi özden de önde tutan bir duruş, bir susuş…

Nuri Pakdil, 'Büyük bir entelektüel direnişçi'dir. Hep sorgulayan bir bilince sahiptir. Tutarlı bir hayat, düşünce ve edebiyat tarzının, bütünlüklü bir hayat ve edebiyat anlayışının, inandığı değerlerle uyumlu bir hayat pratiğinin sahibidir. Tarihin bilinçli, aşklı, tutkulu, öfkeli, hınçlı sorumlu tanığıdır.

Kimsenin 'adamı' olmayan, hiçbir şekilde çıkar peşinde koşmayan, yalnızlığı bir hayat biçimine dönüştüren, aykırı bir kişiliktir. Zor beğeniler ve zor seçimlerin adamı olan, ama kalabalıkların adamı olmayan Nuri Pakdil, yol arkadaşlarıyla yollarını ayırarak, kendi başına varolmayı tercih eder.' [14]

Pakdil, yazar olmaya önem vermiş, yazarlığı kendisi için meslek olarak seçmiş bir kişilik özelliği yansıtır. Yazı masasının başına bir iş ciddiyeti ve disipliniyle, yaptığı işi önemseyerek oturur. *"Ev giysisiyle oturamam masaya: hemen dışarı çıkacakmışım gibi giyinirim. Çalışamıyorum böyle yapmadım mı; denedim. Tıraş da olurum. Kendinize bir çekidüzen verdiniz mi, büyüyor yazı yazmanın sorumluluğu; bir bakıma daha ciddi bulmaya başlıyorsunuz işinizi."*

"Dostoyevski'yi okumayanlara ehliyet vermemeli!" diyen Pakdil, Dostoyevski'yi birkaç açıdan ölçü olarak alır: *"Kaç kez okudunuz Dostoyevski'yi? Orta bir dünya vatandaşı olabilmek için iki kez, orta bir yazar olabilmeniz için de beş kez okumalısınız Dostoyevski'yi."*

Düşünce kozasını örüp, onun içinde kaybolup giden aydın-

14 Atasoy Müftüoğlu; **Edebiyat Dergisi Yeni Bir Ufuktur, Sürekli Yeniliktir**, Hece, *Nuri Pakdil Özel Sayısı*, S. 85, Ocak 2004.

lardan değildir. O, düşünce ve sanat kozasını, sabırla, dirençle örerken, tüm yeryüzünü büyük bir titizlikle gözetleyen, gözlemleyen, algılayan, sürekli kendini yenileyen yerli ve yabancı zorbalara, karasiyasa cambazlarına emek sömürücülerine, insanı kendi karanlıklarında boğmaya çalışan zalimlere karşı tek başına yiğitçe direnen, insanın önüne aydınlık ufuklar açan, çözümler üreten bir eylem ve tavır adamıdır.[15]

Birkaç kesit, eylem ve tavır adamı Nuri Pakdil'i daha yakından tanıtır:

Yer: Erenköy Camii.

Bayram sabahı. Bayram namazı için caminin avlusundayız. Ezan okundu. Bay imam, vaazını sürdürüyor: O hainler var ya, o hainler, o servet düşmanları, sizin mersedeslerinize göz dikmişler, servetinize göz dikmişler! Onlar, birlik ve beraberliğimizi bozanların ta kendisidir!"

Protesto edip ayrılıyoruz camiden.

"Bunlar, kirli mülkiyet zebanileri, Sayın Ay" diyor, Nuri Pakdil.

Yer: Bağdat Caddesi.

Bağdat Caddesi'nden Bostancı'ya doğru yürüyoruz. Karşı yönden gelen bitleri yani otomobilleri sayıyor Nuri Pakdil.

"Bakınız Sayın Ay, bir dakikada şu kadar bit saydım."

15 Arif Ay; **Nuri Pakdil'in Şiiri**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

Evet, rakam korkunçtu. Türkiye'de güya fert başına düşen 'milli gelir'in milyar katı bir rakam çıkıyor karşımıza. Bir avuç sömürücünün, alınteri ve emek gasbını bu tablo ortaya koymaya yetiyor.

"Sayın Ay, uygun adımlarla yürüyeceğiz, bir iki üç."

Rap rap rap rap rap rap

Bağdat Caddesi'nden Bostancı'ya doğru uygun adım yürüyen iki insan. Durup, bize bakanların şaşkınlığını hiçbir psikiyatri uzmanı, sanırım çözemez.

Bu onurlu, kıvançlı yürüyüş, büyüse büyüse hangi put, hangi sömürücü durabilir bu yürüyüşün karşısında.[16]

Yer: Kızılay.

Sovyet Rusya Başbakanı Kosigin Ankara'yı ziyaret ederken Erdem Bayazıt'la öğle vakti yeni yapılan Kızılay İşhanı'nın önündeki otobüs durağında karşılamayı izlemek için beklerler. Bulvarın geliş yönünün iki tarafı boydan boya izleyicilerle doludur. O günlerde Sovyet Rusya'ya karşı olağanüstü öfkelidir. Çünkü Çekoslovakya'daki Macaristan'daki özgürlük taleplerini tanklarla, ateşle, kanla bastırmıştır. Bu vahşet kanına dokunmuştur. Bu duygularla beklerler Kosigin'in geçmesini. Nihayet, jipli motosikletli koruma ordusu gözükür. Pakdil, protesto beklerken yolun iki tarafından alkışlar, yaşa, varollar yükselir. Utançtan buz kesilir. Meğerse birileri oralarda terti-

16 Arif Ay; a.g.y.

bat alıp tezahürata hazırlanmışlardır. Kosigin'in limuzini tam önlerine yaklaştığında Nuri Pakdil iki elini ağzının önünde megafon gibi tutarak hançeresinin bütün gücüyle haykırır: 'Yuuuh!', Kahrol kanlı katil!' Birden Nuri Pakdil'i destekleyen sesler evvelki sesleri bastırır. Konvoy Güven Park'ın önüne geldiğinde, ellerindeki Macar bayraklarını sallayarak protestoda bulunan grup da harekete geçer.[17]

Yer: Sıhhıye

Turgut Özal *-ki DPT'de bir zamanlar mesai arkadaşıdır-* Sıhhiye'den Kızılay'a doğru giderken Nuri Pakdil'i görür. Edebiyat Dergisi abonesidir ve aidatını ödememiştir. Bunun üzerine Nuri Pakdil'e selam verir:"Nuriciğim! Ya hu derginin parasını vermemiştim.Dur şimdi vereyim…" deyince, Nuri Pakdil: *"Beyefendi, bakın şuradan ilerleyecek, o binayı geçecek….. postaneden çek ile havalenizi yapacaksınız!"* der ve yoluna devam eder, Turgut Özal ardından bakar.

Her an, seslere ses katacak yağmurları indirecek bulutları, en sarsıcı fırtınaları estirecek rüzgârları sürekli yedeğinde, yüreğinde taşıyan 'çelik adam'dır.

Duruşunda 'entelektüel bir derviş' saklıdır.

Öfkesini, bulvarların utanç vitrinlerine düşürmüş gibidir.

17 Erdem Bayazıt; **Nuri Pakdil**, Hece, *Nuri Pakdil Özel Sayısı*, S. 85, Ocak 2004.

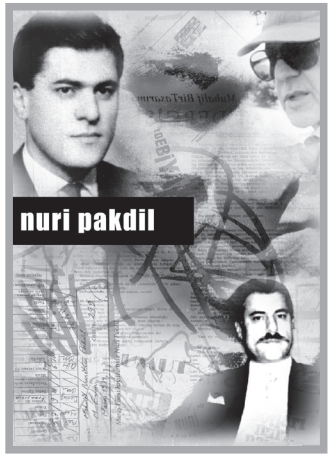

V

Büyük Doğu Diriliş ve Edebiyat

1934 Maraş doğumlu Pakdil, ilkokuldan itibaren yazmaya başlar. Çocukluk yıllarında defterler dolusu yazı yazarak "*çeşit çeşit kelebekler uçurur gökyüzüne*" Ortaokuldayken tanıştığı Büyük Doğu, hem düşünce ve hem de yazı serüvenine ivme kazandırır.

Çok küçük yaşlardan itibaren şu cümleyi söyler:

"*Ben oyumu sanata, edebiyata ve bunları tutuşturacak büyük ateşe veriyorum.*"

Necip Fazıl Kısakürek, Sezai Karakoç ve Nuri Pakdil üçgeninde; Necip Fazıl'ın siyasal savaşımına Seza Karakoç'un düşünsel savaşımı eklenir. Nuri Pakdil ise bu savaşıma sanatsalı ekler.

Batı karşısına Necip Fazıl daha çok bir Anadolu ruhunu çıkarır. Ona göre 'Kurtuluş savaşı' ruhsatı İstanbul'dan alınmış bir Anadolu eylemidir. Ne var ki bu şahlanış bitmemiş, aksine belli bir evreden sonra sindirilmiş, kabuğuna çekilmiş, tavır alışı bir suskunluğa dönüştürmüş bir eylemdir. Necip Fazıl, bu harekete Anadolu düşüncesini öne alarak işlerlik kazandırmaya çalışır. Sezai Karakoç ise Şam, Bağdat, İstanbul hattında bir uygarlık ruhunu canlandırmaya çalışır. İslam uygarlığı bu havzada en canlı ve şanlı evresini yaşamış ve Diriliş'i sağlayacak uygarlık birikimini taşıyan bölge de yine

burasıdır. Nuri Pakdil ise bu coğrafi ve ruhsal haritayı daha da boyutlandırarak Moro'dan, Eritre'ye Filistin'den Balkanlar'a ve tüm yeryüzünün ezilmiş halklarına doğru geniş bir alana aktarır. Batı'yı bile Batı'ya karşı insan olma çizgisinde savunur. Bu evrensel bakış açısıyla sanat denen evrenseli birleştirerek ve bunda da özgün ve ödünsüz bir dil kullanarak çıkar ortaya. Düşünsel açıdan Batıcıların saldırısına uğrayan Nuri Pakdil ve Edebiyat dergisi biçimsel ve dil açısından da muhafazakârların saldırısına uğrar. Ancak, Nuri Pakdil ve çevresi hiç mi hiç ödün vermez. Düşünsel açıdan sola karşı Kur'anî olanı çok çağdaş bir yaklaşımla önerirken aynı savaşımı kendilerini muhafazakâr ya da sağcı olarak adlandıran kesime karşı da vererek kimin nerede bulunduğunu yine Kur'anî kavramlarla yerli yerine oturtur. [18]

18 Ali Göçer; **Çoban Yıldızı**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

VI

Şehirler ve Bağlanışlar

İstanbul, Pakdil için herkese olduğundan daha özeldir. Pakdil, Istanbulu ilk kez 1940'lı yıllarda görür, *ilk görüşte aşkla bağlanır ve bir daha hiç İstanbulsuz olamaz.*

İstanbul, Pakdil'e göre bir düş ülkedir; iskeleleri, meydanları, sokakları, postaneleri, tren istasyonları, kahveleri, çarşıları, tiyatroları, vapurları, çeşmeleri ve güvercinleriyle... Gündüzünü, gecesini yaşadığı, üzerine düşündüğü şehirdir İstanbul.

İstanbul'un trenlerini, o trenlerin denizle saklambaç oynayarak yol alışını sever.

"İstanbul biraz da, trenlerin denizi görüp teselli olması, demektir: - Merhaba, arkadaşım tren!"

İstanbul'un denizle gökyüzüyle akrabalığına şaşkınlıkla bakar.

"Vapurdan: semada: sıcacık somun gibi bulut: herhalde, bu sabah İstanbul turuncudadır; çünkü, kesinlikle kendini ele vermeyen tek kent."

İstanbul'u adımlarken öyle hassastır, bütün duyargaları öyle açık ve yoğunlaşmıştır ki; yaşadığı, içinde yaşattığı kente; onun gizli, herkesten sakladığı hâllerine tanık olur.

"Eminönü'nün gizli gizli ağlamasına da tanık oluyorum; hepimiz de gözyaşları olarak akıp geçiyoruz Bahçekapı'ya."

Camilerin fısıldaşmalarını da duyar.

"Sultan Ahmet camii diyor ki Süleymaniye camiine:

-Başımızı alıp gidelim mi?"

Camileri görmesi, fısıldaşmalarını duyması yetmez, dokunur onlara. Uzağında da olsa, araçla yanında geçiyor da olsa, yapar bunu.

"Elimi cama değdirince; Sultan Ahmed'in minareleriyle Ayasofya'nın kubbesine dokunuyorum; bir his ki; bu kadar somut."

Onların fısıldaşmalarına haykırışla karşılık vermek ister.

"Süleymaniye Camii onurumuz + şahdamarımız."

Karşı kıyıdan seyrettiğinde bile Sultan Ahmet Camisi öyle yakınındadır ki; uzatıp elini sıkmak ister. Yanına vardığında ise yerinde duramaz. Sultan Ahmet Camisi'nin altı minaresi, altı kıtaya atılmak üzere ateşlenmeye hazır, altı füze gibi görünür gözüne.

Medeniyet izleriyle bezeli Boğaziçi, sadece şıngır mıngır bir yer değildir.

"İçin için dövünüyor Boğaziçi: içim'i kim çaldı?"

Beyoğlu'nu, adı çok ünlense de beylerle ilişkisi açısından sorgular.

"Beyoğlu da beyleri kalmamış oymakların son dalaşmalarıdır belki."

Ağaçlar, onlardaki köklülük hep dikkatini çeker ve ona göre konum alanın gereğini yapmaya özen gösterir.

"Erenköy istasyonundaki görkemli çınara alışmaya çalışıyorum."

İstanbul'da İstanbul'u yaşarken İstanbul'dan uzak kalacağı günler için de hazırlık yapar. Kendine özgü bir İstanbul karışımını bir kazanda kaynatır.

"Bir kaşık Cağaloğlu baharatı, bir valiz Kapalı Çarşı cıvıltısı, kırk derece Beyoğlu şenliği, iki zarf Eminönü yorgunluğu, biraz Gülhane Parkı serinliği, Beşiktaş - Çırağan arası yolun sabah sefası..."

Okur; Pakdil'de, İstanbul'dan Kudüs'e geçerken zorlanmaz. Çünkü, Pakdil; "İstanbul'da ikamet etse de, Kudüs'te yaşamaktadır." İstanbul'a bakar, Kudüs'ü görür. İstanbul'u dinler, Kudüs için heyecanlanır. [19]

İstanbul'da okuduğu yıllardadır. Fethi Gemuhluoğlu'nun adını ilkin kimden duymuştur, nerede duymuştur hatırlayamaz. 1959'un başlarıdır Gemuhluoğlu adını ilk duyduğunda. 'Fethi Ağabey' derler. Anlatırlar. Gittikçe artar ilgisi. Pakdil'de, hiç görmediği birine karşı ilgi yavaş yavaş oluşur. Bunun nasıl oluştuğunu hiç ayrımsayamaz. Birikim, çok geç patlama noktasına gelir, gidip görme isteği uyanır içinde. Böyle olmaz bu kez. Hemen gidip görmek ister. Anlatılanlar büyüler onu. Çalıştığı yeri öğrenir. Nasıl varacaktır yanına, ne diyecektir? Nasıl karşılayacaktır kendisini? Gider, çalıştığı yerde görür. Masada oturmaktadır, odası konuklarıyla doludur. İçeriye,

19 İsmail Sert; **Mukavamet Atlasında Demir Çiğneyen Bir Gezgin**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

ancak pencereden bakabilmiştir. Sık sık gidip, pencereden bakar. İçerisini gözlemler, döner. İçeri girmek, tanışmak gözüpekliğini ilk anda gösteremez. Okuldaki arkadaşlarına anlatır içinde heyheylenen dağları. 'Gir içeri, tanış', derler. Bir yıl böyle geçer. Bir ilkyaz akşamıdır. Tüm gözüpekliğini bir silah gibi kuşanarak varır. Gene birkaç kişi vardır içerde. Fethi Gemuhluoğlu'nu bu denli yakından görünce, içine bir evrenin dolduğunu duyumsar. Şimdiye değin, çok az insanı böyle yakından görünce, benzeri duygulara kapılmıştır. Gizemli bir güç kuşatır Pakdil'i. Özgürlüğün elden gidişi anlamında değildir bu; tersine, onun bilincine varılan bir yüceliktir. Bulunduğu yert, Sergi Sarayı'dır. Bu yapının önünde bir çay bahçesi vardır. İnerler bahçeye, çay içerler. Hiç unutamadığı çaylardan biri de o çaydır. O yaz da, görmeye gider böyle birkaç kez. Bir gece, Cağaloğlu'nda bir gazeteye uğramış, oradan Sirkeci'ye inmişlerdir. Eminönü'nden, Galata Köprüsü'den geçerek Kadıköy İskelesi'ne değin yürümüşlerdir. Bu; bir görüşmeden öte, salt bir dinlemedir, bir onarılmadır. Pakdil'e göre, Fethi Gemuhluoğlu'yla konuşan, daha doğrusu, salt onu dinleyen, onun yanından ayrıldığında, iç aygıtlarının bir bakımdan geçirildiğini, onarıldığını mutlaka duyumsar. İnsan kalbinin, o kalpteki manevi yaraların büyük bir onarım ustasıdır. Bu yaz sonundan 1981 ilkyazına değin, Pakdil Maraş'ta kalır. Mektuplarla saygılarını sunar. Küçük, beyaz kartlarla yanıtlanır. Bu kartların tümünde yazı yazmasını ister. İstanbul'a, ertelenmiş son sınavını vermek için gelmiştir. Bu arada yanına uğrar. Dinler, sürekli dinler. Fethi Gemuhluoğlu, konuşurken, karşısındakini de yanına alarak, bir amaca doğru sanki yürür. O yaz gene Maraş'a dön-

er, sonra asker olur. Tuzla'daki okul döneminde hiç görüşemezler. 1962 ortalarından 1963 sonuna değin, Bitlis'te kalır askerlik için. 1962'nin sonlarında, bir gün, bir gazetede, uçak merdiveninden çıkarken çekilmiş bir fotoğrafını görür. Almanya'ya gitmektedir. Aradan çok geçmemiştir ki, mektup gelir Almanya'dan. Sanatın, edebiyatın evrensel işlevi üstünde durarak, gene, yazı yazmasını ister. Pakdil de, elinden geldiğince düzenli olarak, mektup sunma mutluluğuna erer. 1964'te İstanbul'dadır, haftalık bir dergide sanat sayfası düzenler. Bu dergiyi de sunar mektuplarıyla birlikte Almanya'ya göndererek. Mektuplarının birinde, Pakdil'den bir sanat dergisi çıkartmasını, birtakım arkadaşlarla bu derginin çevresinde toplanmalarını ister. *Edebiyat* dergisinin tohumu, belki de 1964'lerde düşer içine. Mektuplarıyla sürekli yüreklendirir. 1965 ilkyazında Almanya'dan Ankara'ya gelir. Millî Eğitim Bakanlığı'ndadır. Tarihsel yazgı gereği Pakdil de artık Ankara'dadır. Sık sık görmeye gider. Akşamları; ya Gençlik Parkı'nın Söğüt adını verilen bir çay bahçesinde, ya kaldığı otelde, ya da Kızılay'daki, Hacı Bayram çevresindeki kahvelerde otururlar. O kuşaktan birçok isim, Fethi Gemuhluoğlu'nun yanına birlikte varır, bir çember oluşturur çevresinde. Aşılması gereken dönemeçleri, dirençle bir

bir vurgular. Onun sunduğu dostluk coşkusu, Tanrı inancı ile önder bağlılığından kaynaklanan evrensel ısıdır.

Fethi Gemuhluoğlu, Pakdil için bir 'bağlanma'dır.

İstanbul, yaşayan, yaşatan, aşkla bağlanılan, sevilen, kıskanılan bir şehirdir Pakdil için. Ankara ise şehir olmaktan çok bir büyük bir tespittir, bir semboldür onun için.

Hangi semtinde olsa, ne yana doğru baksa, hep aynı yüzünü görür. Ankara ile arasındaki ilişkiyi net bir biçimde belirler: *"Ankara'yla aramda kapanmaz bir açıklık var."*

Tavrı açıktır Ankara'ya, bunun değişmesi için bir sebep de oluşmaz. Sabah olsa da gördüğü karanlık değişmez: *"Gün başladı mı, güneş de eziliyor karanlığı içinde Ankara'nın."*

Ankara'nın kimliği ya da kimliksizliği her yanı kapsar, herkesi içine çeker, bütün duyu organlarını abluka altına alır: *"Ankara'da mıyım burnuma bir şey olmadan geceyi geçirebildiğime şaşarım. Çünkü herkes Ankara'da burnundan huylanır."*

Ankara'nın sisi iki katmanlıdır. Ve sadece insanlarını değil, caddelerini de olumsuz etkiler: *"Kesik kesik öksüren bir veremli gibidir bu saatlerde Hoşdere caddesi."*

Ankara'da olup da ateş arayanlar için adresi tarif eder: "*Ateş ustası Hacıbayram...*"

Konumlanışı, ilişkileri, çağrıştırdıklarıyla Ankara en uçtadır: *"Cebeci'den Kızılay'a doğru yürürken cehennemi tartıyorum içimden: bu kenti."*

Ulus'ta, Kızılay'da gezinir Pakdil, ama gözden ve de paylaşımdan uzakta kalan semtleri de tanımaktadır. Oraları, oraların halkını, o halkın yoksulluğunu tanımaktadır. O semtleri hatırlatır: *"Şentepe'yi, Yükseltepe'yi, Esertepe'yi, Aktepe'yi, Çinçin Bağları'nı, Altındağ'ı, Yenidoğan'ı, Hıdırlık'ı gördün mü?"* diye sorar. [20]

M. Akif İnan içinde Pakdil'in de bulunduğu günlerin izlenimlerini şöyle aktarır: "Pakdil askere gitmek üzere Ankara'da. Bir süre beraber olduk. Bitlis'e gitti. 1963'te avukatlık stajını yapmak üzere Ankara'ya yerleşti. Nişanlanmıştı.

Her gün beraberdik. Arada bir İstanbul'a, Maraş'a gidip geliyordu. Staj sonrası Enerji Bakanlığı'nda hukuk müşaviri olarak 30 lira yevmiyeyle göreve başladı. Memuriyeti Fethi Gemuhluoğlu bulmuştu.

Bir süre sonra askerlik dönüşü Erdem Bayazıt da Ankara'ya yerleşti, Erdem Bayazıt, İstanbul Hukuk Fakültesi'ni yarıda bırakmıştı. Ankara'da DTCF Edebiyat bölümünde öğrenci oldu. MEB'de memur olarak göreve başlamıştı. Daha sonra, Rasim Özdenören Ankara'ya gelip yerleşti. DPT'ye uzman yardımcısı oldu. Pakdil de DPT'de uzmandı. Ben de Türk Ocakları'nda çalışıyordum. Türk Ocağı binası buluşma yerimiz olmuştu. Ocağın üst katındaki daire aynı zamanda lojmanımızdı. Bu daireyi bir süre Pakdil'le paylaştık. Yıllar akıp gitti.

Pakdil, Bayazıt, Özdenören ve ben her gün beraberdik. Pakdil'in teftişte olmadığı günlerde akşamları Türk Ocağı'nda,

20 İsmail Sert; a.g.y.

Fethi Gemuhluoğlu'nun Saraçoğlu Mahallesi'ndeki lojmanında, Gençlik Parkındaki Söğüt adını verdiğimiz çay bahçesinde, Hacıbayram'da bir kahvede buluşurduk. Fethi Gemuhluoğlu varken baş konuşmacı oydu. Siyasetten sanata, tasavvuftan Pakdil'in nişan işine değin çok geniş bir konuşma alanımız vardı." [2122**]

Askerlik hizmetinden sonra 1964'te haftalık Yeni İstiklâl Gazetesi'nin editörlüğünü üstlenir bir süre. Sanat-edebiyat sayfaları düzenler. O sayfalar için Maraş Lisesi ekibinden yazılar ister.

1965'te Ankara'ya gider. Bir bakanlıkta hukuk müşavirliği yapar. 1967'de Devlet Planlama Teşkilatı'na geçer. Aynı yıl Rasim Özdenören de fakülteyi bitirip aynı teşkilatta işe başlamıştır. 1967 Mart'ında Diriliş dergisi tatile girmiştir. Diriliş, uzun bir tatil dönemi yaşar. Bu arada Pakdil ve ekibi de, Diriliş dergisinin çıkartılması için Sezai Karakoç'un teşebbüsünü bekler. Ankara'da Sezai Karakoç, derginin daha bir süre çıkartılamayacağına dair telmihlerde bulunur. Pakdil ve ekibi, bir dergi ortamı içinde bulunmaları gerektiğini düşünürler. Devleti yönetenlerin büyüklüğünü göstermek için dikilen yüzlerce binadan biri olan DPT'nin Ankara'daki devasa binası içinde bir derginin çıkarılma planı da yapılır. Edebiyat dergisinin çıkartılması, masa başında alınmış bir defalık bir kararla belirlenmez. Adeta bir süreç içinde kendili-

21 M. Akif İnan; **Nuri Pakdil**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

22 **Hukuk Fakültesi'nden mezun olduktan sonra bakanlık Hukuk Müşavirliği (1965-67) ve Devlet Planlama Teşkilatı'nda uzman (1967-73) olarak çalışır. 1973 Mart'ında görevinden ayrılır. 1969-1984 yılları arasında yayın hayatına devam eden Edebiyat dergisini çıkarır.

ğinden oluşur. Ankara'nın yeni dörtlüsü (Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Akif İnan) yeni bir dergi için her gün buluşurlar.

1968'in sonlarına doğru, Ankara'da bulunan sanat dörtlüsünün -*Nuri Pakdil, Rasim Özdenören, Erdem Bayazıt, Akif İnan*- arasında bir soru gelişip ortaya çıkar: Çıkarılacak derginin adı ne olacak? Nuri Pakdil bu derginin adının Gökçeyazın olmasını ister. Özdenören ve İnan derginin adının Edebiyat olmasını önerirler. Edebiyat adı gökçeyazı'nın anlamına da karşılık gelir. Böylece derginin adı belirlenir. İlk sayısının Şubat 1969'da yayın hayatına başlaması kararlaştırılır.

Askerliğini yaptığı Bitlis'ten Rasim Özdenören'e şöyle bir mektup yazar:

'Rasim;
anladın mı Bitlis'tir burası.
hep dağlık, kayalık, tepe.
bunların üstünde,
eteklerinde evler.
duruk. sönük. çökük. mistik.
insanları kaba, munis, sert.
bir tezat.
bu şehir mutlaka
yazılmalıdır. yazılacaktır.
şarttır bu…'

Erdem Bayazıt'ın *Sana, Bana, Vatanıma ve Ülkemin İnsanlarına Dair* şiiri, sanki Pakdil'in bu çağrısına bir yanıttır.

VII

Oyun

Maraş Lisesi son sınıf öğrencisiyken Cevat Fehmi Başkut'un Paydos oyununda *'Muallim Murtaza'* rolünü profesyonelce oynar. Boş sınıftaki öğrencileri ile konuşma sahnesi seyredenleri derinden etkiler. Zihinlere bir *'Nuri Pakdil imgesi'* yerleşir.

Boş salonlarla, boş sınıflarla konuşmayı bir yazgı olarak hep yanında taşır. Bu durum, onun yaptıklarına dikkatlice yaklaşılmasını sağlar. Söz konusu isim etrafında bir efsane oluşmasına sebep olur.

Pakdil'in oyunları, zaman zaman görselliği ön plana çıkaran, zaman zaman oynanmaktan çok okunmaya yatkın, geleneksel tiyatro ile bağlantıları az, özel, ama alabildiğine yoğun çağrışımlarla zenginleştirilmiş ürünlerdir. [23]

Nuri Pakdil oyunlarında, çağdaş insanın yaşadığı bunalım ve acıların nedeni ile yeryüzündeki haksızlıkların, sömürünün, işkencenin kaynaklarını araştırır. İnsanlar arasından çekilen sevgi ve hoşgörünün, toplumu nasıl açmazlara sürüklediği vurgulanırken, bütün bu olumsuzlukların kaynağı olarak da insanın ahde vefa göstermeyip Tanrı'dan uzaklaşmasını gösterir. İnsanın varoluş nedenini unutunca hayatının nasıl anlamsızlaştığı giderek de bir sergilenir.

Pakdil'in oyunlarında gerek içsel gerek biçimsel bir bütünlükle, insanlığın serüveni ve 20 Yüzyıl'da ulaştığı konum irdelenir, *Umut*'ta yargılanır ve nihayat *Kalbimin Üstünde Bir Avuç Güneş*'de 20 Yüzyıl artık hücrededir.

Umut'ta, evrensel bir düzlemde, insanın tarihi varoluş sorunları tartışılır. İnsanın Tanrı'dan, doğadan uzaklaşması ve duaların anlamını kavrayamayışı sonunda yaşadığı karabasanlar anlatılır. Sadece öfke üretilen çağda, içi boşalmış insanı bir bilinçsizlik kuşatmıştır. İnsanlar doğruya, güzele ve Tanrı'ya

23 Necip Tosun; **Nuri Pakdil'in Oyunları**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

öylesine duyarsızdırlar ki, üzerilerine taş yağacak günlere gelmişlerdir. Mahşer olgusunu akıllarına hiç getirmemektedirler. Bu çağda herkes kendi cehennemini yaratmakta böylece cehennemler çoğalmaktadır.

Korku'da, 'yeryüzüyle kıyamet arası ürkünç bir geçitteki' insanın, bir yandan varoluş sorunlarını araştırırken bir yandan da kendisini sürekli yanıltan Palyaçonun *-şeytanın-* kuşkularının onu nereye sürüklediği anlatılır. İnsan-Şeytan-Tanrı üçgeninin tarihsel gelişimleri ve sonuçları soyut bir yaklaşımla anlatılır. İnsan, yaşadığı bu açmazdan ancak Tanrı'nın ipine sarılarak kurtulacaktır. Yorumcu, insanı bu ipe *-kurtuluşa-* ulaştırmak için bilinç aşılarken, Palyaço ipten uzaklaştırmak için onu yanıltmaya, sapkınlığa düşürmeye çalışır.

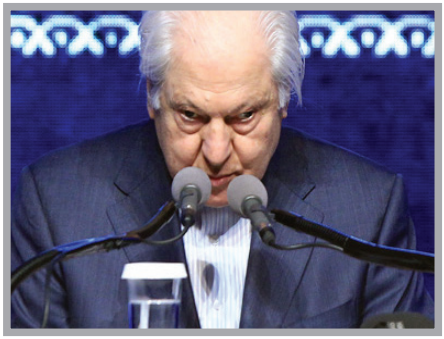
Put Yapımevleri'nde, bir ihanetin, bir yıkımın, bir kıyımın içinde yer alan çağdaş insanın, kendi kendisiyle hesaplaşması anlatılır. İmajlara yüklenmiş bir giz içerisinde, insanları ezen bir düzen ve insanların kanları üzerine bina edilmiş put yapımevleri gündeme getirilir. Bu evlerde, bütün güzelliklerin önünü kesen putlar üretilmektedir. Oyun boyunca bir ihanete ortak olan, hizmet eden insanların *-işçilerin-* hesaplaşmaları, doğruyu arama çabaları işlenir. Put yapımevlerinde alçılarla su yerine kan kullanılmaktadır. Teknede kan toplanır yıllardır. Çünkü putun yaşayabilmesi, kubullenilmesi ve yalanın sürdürülebilmesi için, başkaldıran, düşünen, insanların ezilmesine, zulüm yapılmasına ihtiyaç vardır. Elbette kanla beslenmelidir yalanlar. Ama insanlar tartışarak, düşünerek, arayarak bir gerçeğe *-Tanrı'ya-* ulaşmak istemektedirler.

Kalbimin Üstünde Bir Avuç Güneş'te, yöneticilerin, halkı nasıl sindirip ezip yok ettikleri soyut bir şekilde anlatılır. Yöneticiler; halktan kopmuş; aydınlık, aralarından çekilmiştir. Bu arada karanlık sürekli yoğunlaşmaktadır. Yöneticiler ise insanların düşünmelerini önlemeye çalışmaktadırlar. Çünkü; düşünmüyorlarsa direnmeleri de bir yerde duracaktır. Bu nedenle sürekli insanları hapishanelerine doldurmaktadırlar. Böylece topladıklarına baktıkça korkuları azalmaktadır. Ama bütün bunlara rağmen insanlardaki kıvılcım söndürülemeyecektir.

Pakdil'in oyunları dört temel olgu üzerine oturur: *İnsan-Şeytan-Yol Gösterici-Tanrı.* Yeryüzündeki olumsuzlukların kaynağı da çözümü de bu dört olguda yatmaktadır. İnsanlar bu temel gerçeği kavrayamadıklarından, ezilmekte, sömürülmekte, bir karabasanı yaşamaktadırlar. Asıl problemleri işte bu bilinçsizlik durumlarıdır.

Nuri Pakdil'in oyunlarında özel ad yoktur. Zaman, mekân, kent, kahraman, ülke adı yoktur. Zaman: *"Sayısız bir yıl: Tarihçiler de unutmuşlardır. Belki bu yıldır: Belki bitmiştir: Belki hiç olmamıştır: Belki yakınlardadır."*

Nuri Pakdil'in oyunlarında mekân da belirsizdir. Değişkendir. Zaman zaman da tanımsız, soyut bir şeydir. Ama mekân hep bir geçittir. İnsanın yaşadığı çağ, sonunda her şeyin hesabının sorulacağı mahşere kavuşacaktır. Oyunlarda ışık imkânlarıyla mekânın görece ve değişken olduğu algılatılır. Özel adların olmayışı, zaman, mekân belirsizliği, Pakdil'i bölgesel değil evrensel bir bakışa götürür. Pakdil; belirli bir zamana bağlı değildir; zamanlar üstü, zamanlar ötesidir. Çünkü; inkâr ve sömürü, zamandan, mekândan ötedir.

Nuri Pakdil'in oyunlarında öne çıkan konulardan biri de kent ve beton yığınları arasında sıkışıp kalmış kentlidir. Bu oyunlarda kent, kirlidir, boğucudur. Kent doğaya ters düştüğü için anlamsızlaşmış, insanın konumu da ıssızlaşmıştır. Kentin konumu yanlış olunca evlerin konumu da yanlıştır. Kentliler güneşi unutmuşlardır. Ancak, kentliler boğulduklarının farkında değildirler. Oysa, kentin konumu ülkeyi, kıtayı simgeleştirmektedir. Kent pusudadır: Avı ise insandır. Kent ağıtla kuşatılmıştır. Pakdil, kent konusunda bu denli karamsar olmasına karşın, yine de umudu kaybetmez bu karabasanda: *"Bu kentte de olabilir kuşkusuz umut."*

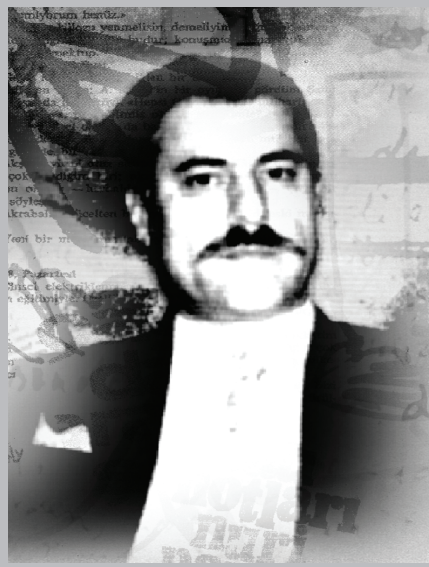
Nuri Pakdil'in oyunları, daha çok görsel işitsel bir ortama göre yazıldıklarından, asıl özellik ve güzelliklerini oynandıklarında, sahnelendiklerinde ortaya koyarlar. Yazar oyununu bu ortama, imkâna göre oluşturur. Bu nedenle göz ve kulak düşünülerek oluşturulmuş metinler, materyaller -*oyun metni, senaryolar*- okunduğunda bu metinlerin sahnelendiklerinde, filme alındıklarında ortaya koyacakları etkiyi yeterince üzerimizde sağlayamazlar. Burada, metinlerin etkisi, okuyucudaki düşgücü, dikkat ve paylaşım ile ancak belli bir düzeye ulaşabilir.

Pakdil'in oyunlarını, seyirci değil de okur konumunda değerlendirmek, yanıltıcı olabilir. Sözgelimi; Pakdil, oyunlarında, ışık, müzik, renk, ses gibi tiyatronun imkânlarından alabildiğine yararlanır ve oku bu bileşimden ortaya çıkacak güzelliği okuyarak değil, ancak seyrederek, duyarak yakalayabilir. Işık oyunlarıyla, mekâna kentlilerin yabancılaştıkları da söylenmek istenir. Çoğu zaman, müzik ve ışık, yeryüzündeki sıkıntıyı anlatır.

Oyunların bazı bölümlerinde tiyatronun olanakları öylesine zorlanır ki, buralarda insan, bu bölümlerin, oynanmaktan, sahnelenmekten öte, okunmak için yazılmış olduğu kanısına kapılır. Sözgelimi; "Müzik, Bayan'ın saçlarına konan gece kuşları sanılır.", "Odaya koyu bir mavi, sokaklara gri, ayla yıldızlara müzikle sarı boşaltılır.", "Sahne mavi bir tarlaya dönüşür." gibi cümlelerin sahneye aktarılması, her yönetmenin harcı değildir. [24]

Oyunların bütününe yansıyan soyut yaklaşımlar, zaman zaman iyice derinlere gizlenmiş sır çağrışımlara dönüşür. Sözgelimi; *Umut*'taki şu bölüm çağrışım yüklüdür: "Salon kararmaktayken, çok hafif başlayan, giderek yükselen, kesilir gibi olurken yeniden çılgınca yükselen, tekrar hafifleyen bir müzik dinlenir, beş dakika." Pakdil, bununla neyi amaçladığını Biat II adlı deneme kitabında şöyle açıklar: "Müzik çağın inkâr grafiğini algılatmayı amaçlar. Buna çok ayrıntılı, uzak bir yorumlama mı dersiniz, bilemem. İçtenlikle söylüyorum, yalnızca çağın bir grafiğini vurgulamak amacıyla yazmıştım bunu."

24 Necip Tosun; a.g.y.

VIII

Şiir

Emin Ziyaoğlu ismi ile eleştiri, tartışma ve polemik yazıları, Ebubekir Sonumut ismiyle de şiirler yazar. Şiirin hançer ağzıyla şairliğin şahsözünü söyler:
"Bölünemez ortadoğu / sınır / taşlarıyla"

Pakdil'in şiiri tarihin ezilen halklar için bir tutanak olduğunu duyumsatır. Ezilen haklar için oluşturduğu savaşıma çağdaşlarından farklı olarak sanatsalı da ekler.

Nuri Pakdil'in şiirlerinde Ebubekir Sonumut imzasını kullanması, şairliğinden çok, yazarlığının öne çıkması konusunda bilinçli bir seçimdir belki de. Şairin elimizdeki şiirleri şunlardır: Rahman (Mayıs 1970), Araf (Kasım 1970), Lâm (Kasım 1971), Rıen Que Pour Fobi (?), Bizimle Başlayan İçin (Aralık 1971), Anneler ve Kudüsler (İlk üç bölüm Ocak 1972, dördüncü bölüm Kasım 1973, beşinci bölüm Şubat 1974), Kale (Şubat 1972), Ay (Eylül 1972), Mağara (Nisan 1973), Kent Yorumu (Mayıs 1973), Su Kasidesi (Aralık 1973), Erleri Eritre'nin (Mart 1975), Düş Gören Atın Şiiri (Birinci bölüm Temmuz 1975, ikinci bölüm Ağustos 1975, üçüncü bölüm Eylül 1975) [25]

Yurdunu, yurtluğunu, özgürlüğünü uzun süre yanında tutamayan halklar için yazılmış dizelerde tasavvuf ve diyalektik, metafizik ve nesnellik, tarihsellik ve güncellik iç içedir.

Şairin dizeleri, kırılganlıktan çok, 'bağlanma'nın öteki yüzünü, 'eylem' gücünü, anlatır. Okurun, çoğu kez, ifade etmekte güçlük çektiği duygularına bu şiirde karşılık bulması, yaşananları dile getirmedeki gerçeklik, uygunluk, benzer öyküler/durumlar/konumlar içinde yaşananları iç ile dil arasındaki mesafenin şiir olarak serüvenini şiir tarzında anlatması şiirin

25 Sıddık Akbayır; **Kalbimin Doğusunda Bir Avuç Şiir**, Hece, *Nuri Pakdil Özel Sayısı*, S. 85, Ocak 2004. Bu metin, *Nuri Pakdil'in şiirleri kitaplaşmadan on yıl önce yazılmıştır.*

başarısını belirtir. Saydamlaşan bir şiir, 'bağlanma'yı somutlaştıran bir şiir. Etkisini hemen gösteren güçlü zehirler gibi kana çabuk karışıyor. İmgelerdeki sahicilik, yapısal ve kurgusal nitelikleri çoğu kez gölgeleyen bir şiir. '-Alınteri kitabının ilk cümlesi- / burjuva ayağa kalk / güneyde kuzeyde doğuda batıda / yargılıyorum seni' Emeğin evrenselliğini vurgulayan bu dizeler, emek sömürücülerine karşı yapılan yargılamanın göstergesidir.

Pakdil'de dizeler sırtlarında yüzyılların çağrışım yükünü taşır. Bu yüzden çağdaş şiirin gereksindiği birden fazla anlama katlanma, birden fazla düzleme göndermede bulunma gücüne sahiptirler. Çoğul okumaya elverişli bir tarihleri, bir sesleri ve kullanım alanları vardır. İlk okumada kendini ele vermeyen bir derinliği, ikiz okumaya elverişli bir kurgusu vardır dizelerin. Yalnızca anlamsal değil, olgusal olarak da gönderme gücü taşıyan dizeler biçimsel anlamda da yenidir; deneysel edebiyatın başarılı örneklerindendir. Bütün bunları oluşturan gizil güç, imgesel dil kullanımıdır. Türkçe sözcükleri seçmedeki dikkati imgesel dil kullanımını belirleyen bir olgudur. Pakdil, tüm yapıtlarında olduğu gibi şiir dilinde de bir yenilik avcısıdır. Pakdil, diğer alanlarda olduğu gibi şiir dilinde de eskimişe, sıradanlaşmışa önem vermez. Etkileme gücü yüksek özgün söyleyişlere, eskimiş sözcüklerle varılamaz. İmgenin özgünlüğündeki dikkatinin yanına dildeki yeniliği de ekler.

Pakdil'in şiiri, coşkulardan ve düşüncelerden yola çıkıp nesnel gerçeklere varmaz, aksine, nesnel gerçeklerden yola çıkarak duyu, coşku ve düşünce yaratır. Bu da imgenin gücüyle oluşturulur. Dil, yeni bir biçimde kullanılırken sözcüğün

anlamı derinleştirilir, genişletilir, çoğaltılır. İmge; sözcüğün belirtme, gösterme, adlandırma ve çağrışım işlevlerini üstlenir. Pakdil, şiirin hançer ağzıyla şairliğin şahsözünü söyler: 'Bölünemez ortadoğu / sınır / taşlarıyla' Pakdil'in şiiri tarihin ezilen halklar için bir tutanak olduğunu duyumsatan ve bunu disiplinler arası ilişkilerden yararlanarak söyleyen bir anlatıdır. Nuri Pakdil ezilen haklar için oluşturduğu savaşıma çağdaşlarından farklı olarak sanatsalı ekler. 'Batı karşısına N. Fazıl daha çok bir Anadolu ruhunu çıkarır. Ona göre 'Kurtuluş savaşı' ruhsatı İstanbul'dan alınmış bir Anadolu eylemidir. Ne var ki bu şahlanış bitmemiş, aksine belli bir evreden sonra sindirilmiş, kabuğuna çekilmiş, tavır alışı bir suskunluğa dönüştürmüş bir eylemdir. Bu harekete Anadolu düşüncesini öne alarak işlerlik kazandırmaya çalışır Necip Fazıl. Sezai Karakoç ise Şam, Bağdat, İstanbul hattında bir uygarlık ruhunu canlandırmaya çalışır. İslam uygarlığı bu havzada en canlı ve şanlı evresini yaşamış ve 'Diriliş'i sağlayacak uygarlık birikimini taşıyan bölge de yine burasıdır. Nuri Pakdil ise bu coğrafi ve ruhsal haritayı daha da boyutlandırarak Moro'dan, Eritre'ye Filistin'den Balkanlar'a ve tüm yeryüzünün ezilmiş halklarına doğru geniş bir alana aktarır. Batı'yı bile Batı'ya karşı insan olma çizgisinde savunur. Bu evrensel bakış açısıyla sanat denen evrenseli birleştirerek ve bunda da özgün ve ödünsüz bir dil kullanarak çıkar ortaya.'[26]

Ortadoğu, kaynaşması bir türlü bitmeyen, halklarının rahat yüzü görmediği, göçlerin yinelenip durduğu bir bölgedir. Göçe zorlanan insanın doğduğu, yaşadığı yere ait hiçbir şeyi

26 Ali Göçer; **Çoban Yıldızı**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

unutmamasını ister. Göçen insanın ülkesini de ezberinde taşıyabileceğini, saklayabileceğini, böylece onu yitmekten kurtulabileceğini söyler. Yaşananlardan artakalan her şeyi gizli kaleler olarak değerlendirir. O yürekte ve bellekte saklananlar asla teslim alınamazlar. Nedir, yürekte ve bellekte saklananlar? Çeşitli şiirlerinden seçilen şu dizeler, ezilen halkların yürek ve bellek kalelerini oluşturur:

Soluğunda gül kokusu / okunan ve bitmeyen bir sayfa, Gel / Anne ol / Çünkü anne / Bir çocuktan bir Kudüs yapar, Çocuk harita / anne çocuğun gözleriyle bakar / uyur çocuk / anne bekçi daim, Kar yağmaz uçar anne gözlerinden / anne eli ovadır / oynayınca çocuk / daha genişler, Ki biraz kirazdır ki biraz silâhtır / çocukların / gözleri / parmakları, Büyük bir sarı sayfayı / önüme açıp annem / Açıklardı / Yeni kurumuş sarı üzüm gibi / Babamın aldığı sarı attı, -Seni iyi bilirim / Ey çocukluğumun ormanı, Bizim şehrin buğdayı / Çocukların elham bağışıyla daha gür çıkardı, gemilere yüklü sabır ki dönüşür akan sulara / yedi yüz yıldır yansır mevlana'dan kitaplara, ıslandı silahım bu gece / biliyor musun ayın gözyaşıydı damlayan, Bu uzun yürüyüşte / Silahından gül düştü / Bir Eritreli kadının / Kıyıya, Soluğum bekler / gece pastanede / düşünen / gerillayı

Ortadoğu'da, bugün için dünyanın her yerinde, barışçıl ve sosyal birçok halkı bu çağda yerinden yurdundan eden nedir? Uygar bir dünya için bu bir çığ kadar beklenmedik olaylardır bütün bu yaşananlar. Ama çığ da çağı çökertmektedir. Göç zorunludur. Göç yollarında koynuna masal alan, torbasına tütün ve tarih koyan, dudaklarında ninni, ıslık destan ve en

önemlisi dua taşıyan bir halk vardır. Eski sözcüklerin güçlü çağrışımları yanlarına alınmalıdır ama öfke de unutulmamalıdır. Çünkü, çağ, bazı çocuklarını, yüzyılından, yurdundan kovduğunda yaşananın dışına sürdüğünde, başkaldırı bir gelenektir. 'eylem öğlesi / gül kurularını birbirine bağladık / ekmeğimize bulaşan çağın hakkını / kitabı açarak /yonttuk' dizelerinde çağ karşısında çığ olan bir duyarlılık vardır.

Ortadoğu'nun tarihi, göçlerin ve yerleşik zulümlerin de tarihidir. Çocuklara her şey eksiksiz anlatılmalıdır ki onlar da belleklerinde taşısınlar halklarının birikimlerini. Ölüler de verilmiştir göçten önce. Geçmişle ve ölülerin gömüldüğü toprakla vedalaşırken bu yaşananın ilk olmadığı unutulmamalıdır. Göçen'in yanına alacağı iki şey daha var: İnanç ve sabır. Sabır gereklidir. Çünkü, gelecek uzun sürer. Sabırla ve inanç korunarak varılır geleceğe. Elbette umutsuzluk, karamsarlık vardır haritada. Rüzgâr yaman esmektedir. Alnına ay vuran ölüler yatmaktadır kimsesiz koyaklarda. Ama umut, yaşamın kıyıcığında hep canlı tutulmalıdır. Ne var ki yalnızca toplumsal bir sürgün değildir bu; aynı zamanda Ortaoğu'ya uygulanan semiyolojik bir baskı vardır ve Pakdil'in dizeleri, uygulanan. semiyolojik baskıya ve zorlanan suskunluğa bir ses kazandırma çabası olarak görülmelidir. Pakdil'in yaptığı, susturulan kültürlerin ortak belleğini dile getirerek onlara yeniden birer özne konumu kazandırma çabasıdır. Bu yüzden gurbete çıkmış, halklara geçmişlerini hatırlatır sürekli Pakdil, çünkü, bu onun da gurbetidir; duyarlı bir sanatçının çağına tanıklığıdır. Yolculuğa, göçe, ısızlığa, yurtsuzluğa ve dilsizliğe açık bu dizelerde aslolan çöldür, yalnızlıktır. Birliktelikler vardır. Ama engeller de vardır. Birlikteliğin ilk günleri ipek

yüklü kervanların, umutların ve düşlerinse, sürerlilik çöllerindir. Çöl yalnızlığınındır. Çöller aşkın, şiirin uzamıdır. İz sürenler yazıyla ve sözle, işaretleri birleştirerek bir anlamı bulduklarında, onların kazılmamış yaşamları bir tarih kazanacak, ama onlar bir yerde duramayanlar, o tarihin içine de sığdıramayacaklardır imgeyle taşan yüreklerini. Pakdil, bu nedenle dizelerinde çabucak eskiyen çağrışımlar, günüyle sınırlı buluşlar ve çabucak yavanlaşan deyişlerden uzak imgesel bir söylem oluşturmuştur.Pakdil'in dizelerinde şiir ile yaşamın birbirine yardım ettiği görülebilir yalnızca. Birbirinin yerine geçmez. Aşağıdaki dizelerdeki yalınlık ve sahicilik bunun somut göstergeleridir.

-bir damla yağmur / bir damla eylem

-Kalbinde bir gül bu atın / Ceyhan sızar gibi gözlerinden / düş gören at / bellidir gözlerinden

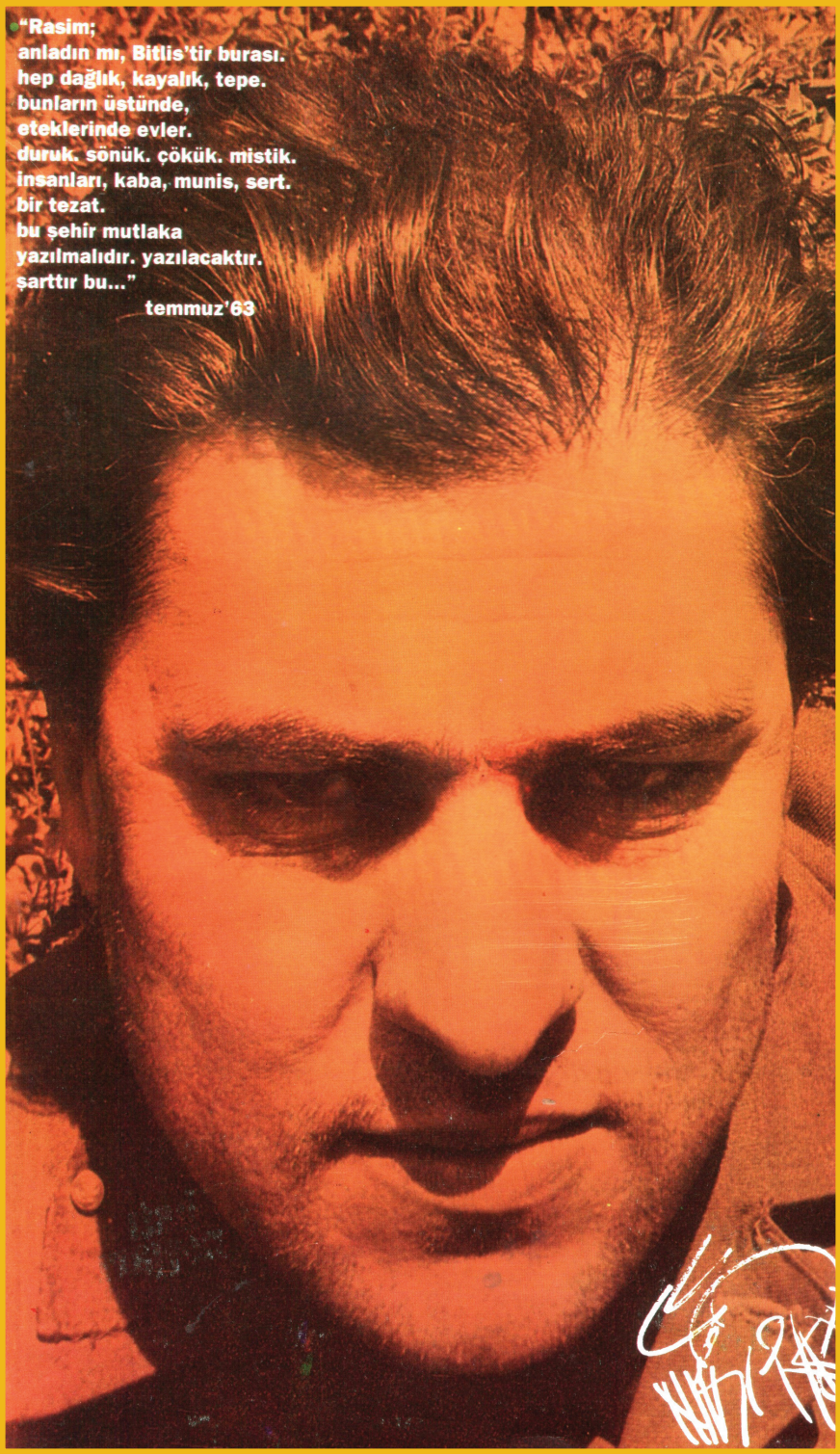
-güneş devrimci soluğundan daha sıcak değil

-parmaklarım sürekli bir devrimi getiriyor

-lirik bir işçi saati yeniden ayarlamakta"

Nuri Pakdil'in denemelerinin de, oyunlarının da odak noktasını şiir oluşturur. Denemelerinde, oyunlarında şiirin devingenliği ve sıcaklığı hep başat olmuştur. Gerçi Nuri Pakdil, şair olarak değil, yazar olarak toplumun önündedir." [27] Nuri Pakdil'in şiir coğrafyası, merkezi Mekke, Medine Kudüs ol-

27 Arif Ay; **Nuri Pakdil'in Şiiri**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

"Rasim;
anladın mı, Bitlis'tir burası.
hep dağlık, kayalık, tepe.
bunların üstünde,
eteklerinde evler.
duruk. sönük. çökük. mistik.
insanları, kaba, munis, sert.
bir tezat.
bu şehir mutlaka
yazılmalıdır. yazılacaktır.
şarttır bu..."
temmuz'63

mak üzere tüm yeryüzüdür. Onun, bu karanlık çağa şiiriyle yansıttığı ışığın kaynağı. Ulu Önder'in bindörtyüz yıl önce yeryüzüne saçtığı ışıktır. Bu ışık, bir akıma dönüşür onda. "Rahman" adlı şiirinde:

-bir akımdır geçen yüreğimden / en uzaktaki müslümanın yüreğine'" der, çünkü o, Ortadoğu'da boy atan uygarlığın bir üyesidir. Çünkü, o

-Tûr dağını yaşa / Ki bilesin nerde Kudüs / Ben Kudüs'ü kol saati gibi taşıyorum dizeleriyle bu üyeliğini pekiştirmek ister.

'Nuri Pakdil, düşünce kozasını örüp, onun içinde kaybolup giden aydınlardan değildir. O, düşünce ve sanat kozasını, sabırla, dirençle örerken, tüm yeryüzünü büyük bir titizlikle gözetleyen, gözlemleyen, algılayan, sürekli kendini yenileyen yerli ve yabancı zorbalara, karasiyasa cambazlarına emek sömürücülerine, insanı kendi karanlıklarında boğmaya çalışan zalimlere karşı tek başına yiğitçe direnen, insanın önüne aydınlık ufuklar açan, çözümler üreten bir eylem ve tavır adamıdır. Bunları yazdığı her şiirde, her kitapta, her yazıda görüyoruz. Onun bu tavrını "ifrat-tefrit" ikileminde değerlendirmek büyük bir yanılgıdır bence.' [28]

Nuri Pakdil'in şiiri, duyguya yenik düşen bir şiir değildir. Bilinç, duyguyu sürekli denetler. İmajların oluşumunda usun ağırlığı hissedilse de, "Narin" bir lirizmle bu ağırlık ustalıkla duldalanır. Şu dizeler bunun en güzel örneğidir:

28 Arif Ay; a.g.y.,

-Bir aydınlık yoğunlaşa yoğunlaşa / parmakların olur

Bir kuş eskidikten sonra yeniden parmakların olur”

-Ellerin yeni doğmuş / bir tay mı / En çok konuşmak güzeldi seninle

-istanbul eski gazel kim yazacak seni / ey kıyı / kelimelerin işlevi kurşun taşımak oldu

-koyu hüzün bulmak için kapılırım bir fırtınaya /iki yanımda saçların akar benimle birlikte su

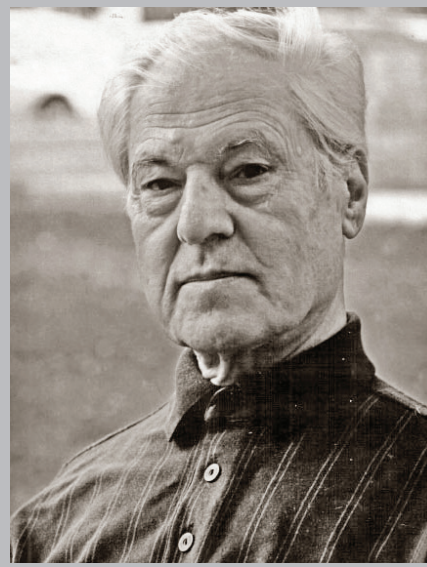
-Katedrallerin çöktüğünü düşün / Ortada boynu bükük Dostoyevski

-değişmeyen yeni doğan çocuktan da ileri / inancı özgürlükçü emekçi kuran ayetleri

-alınteri kitabının ilk cümlesi / burjuva ayağa kalk / güneyde kuzeyde doğuda batıda /

yargılıyorum seni” [29]

29 Sıddık Akbayır; **‘Her Dağın Bir Duruşu Vardır’: Nuri Pakdil**, Yolcu, Ek Kitap, S.40, Ekim-Kasım-Aralık 2006.

IX

Otel

Nuri Pakdil, 19 Ağustos 1983'te koltuğunda
Kudüs fotoğrafının bulunduğu tablo,
bir elinde yazı makinesi, diğer elinde de
çantasıyla İstanbul'dan Ankara'ya hicret
eder. Doğruca Edebiyat dergisine giderek
anahtarıyla kapıyı açar.

*"Kuşkusuz: Edebiyatın yeri, dergi çıkmıyor olsa da , çok uzaklardan görülebilen bir deniz feneri gibi."*dir. Sonra da İstanbul'dan gelecek kamyonu beklemeye başlar. *"Öğleye yakın da İstanbul'dan kamyon gelir. Bir yere emaneten bırakılır şeyler."* Erenköy günleri belleğin emanetindedir.

Ankara'daki ilk gecesini Keçiören Cuma Sokağı'ndaki bir apartman dairesinin zemin katında geçirir. Söz konusu evde *Edebiyat* dergisi yazar ve şairlerinden birkaçı bir arada kalmaktadır. Nuri Pakdil de arkadaşlarıyla aynı zaman ve mekânı paylaşmaya başlar. Bu durum, onun için her yönüyle zor bir sürecin başlangıcı olur.

Çelik Adam'ın sözlüğünde 'bit'e dönüşen araçların uğultusu odaya dolmaktadır. Uğultuyu kesmek için odayı değiştirse de çözüm olmaz. Gürültü sağanaklarıyla çalkalanır evin içi. Uyku tutmaz bir türlü. Gürültüyle sinir harplerine girişir. Kavgayı kaybetmemek için de battaniyesine sarılıp sabahı ayakta karşılar. Sabahın erken saatlerinde ise evi terk eder. Edebiyat'ın karargâhına gider. Nuri Pakdil için Edebiyat'ın yeri bir sığınak olmanın ötesinde gittikçe bir direniş üssüne dönüşür. Suskunluğunu preslemek kalır Çelik Adam'a. Ne ki gittiği her yerde gürültüyle vurulur. Gürültünün yaylım ateşinden kurtulamaz.

Vicdanını kanatan günlerle hesaplaşır. Sessizlikle yarenlik etmek ister.*"Tek gerçek var şimdi hayatımda: gürültü. Bunu yok etmeden, hiçbir şeyi varedemeyeceğimi biliyorum."* der.

Cuma Sokağı'ındaki evde tam 592 gün kalır. Ani bir kararla

da Keçiören'deki evden ayrılır. Belirsiz bir mekâna doğru yürür. Yön tutan bilinmezlikte, âdeta sessizliği keşfetmek adına yola çıkar.

Onun için anlamlı olan, yalın bir hayat ile yalın bakışın birlikteliğidir. Yeryüzüne bakışında da yalın bakış belirleyicidir. Kudüs'ü düşünme saati gelince içine eğilerek yalın yaşantıların izini sürer. Geliştirdiği huşu diliyle yaşamasını değiştirmez bir kişilik olarak aramızda sürdürür hayatını.

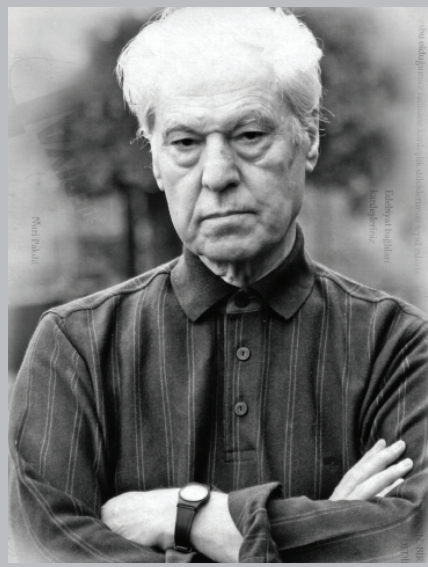
Nuri Pakdil'in ev yerine oteli tercih edişi mülkiyetin bağlayıcılığından uzaklaşma isteğidir. Evsizlik, *"Benim dünya ile ilişkim ağaç altında gölgelenen yolcu misalidir."* hakikatinde ifadesini bulan bir yolcu gölgelenmesidir. İnsan burada bir yolcu olduğuna göre yolculuk hâllerine ayarlı olması gerekir. Mülkiyetse bir yerleşiklik durumuna tekabül eder. İnsan için de ayak bağı olur. Devrimci bilinci önemseyen bir düşünce insanı için de bir yüktür.

Köylülükle gürültü arasında birebir ilişki kuran Nuri Pakdil için şehirlilik sessizlik olarak tanımlanır. Onun nazarında düşünce sessizlikte ve şehirde üretilir çünkü. "Bir gün köyde kalanın kırk yıl aklı başına gelmez." diyen Mevlâna çağlar öncesinden bu bakışı doğrulamaktadır. Çünkü Nuri Pakdil'e göre *"Yazının anavatanı sessizlik"*tir. Oyunu sanattan, edebiyattan yana kullanan Nuri Pakdil, direnişin edebiyatla derinleşeceğini vurgular. O, "Kay Yokuşu titrek bir sese dönüştü; her direniş, derinliğini edebiyatla kazanmıştır, aslında, yazı varolduğundan beri." der. Bir yazarın üretime başlamasının ön koşulu sükûnet olsa da.

Hayata katılışında ve bireysel yaşantısında oldukça coşkulu olan Pakdil, hayatın özündeki romantikliği hep korumak ister. Özel anlamda koruyamasa da düşsel anlamda muhafaza eder. Bir direnme ustası olarak her türden yaşama biçimiyle sınanır. Evde otururken olsun, yürürken olsun gaflet hâline teslim olmamak için çabalar. Bıçak sırtı yaşamalarla sınanır hep.

İkamet ettiği yerde sükûnet çiçekleri açmasını dileyen Pakdil, hiçbir zaman aradığı sessizliği bulamaz, üç yıl iki ay bir gün yaşayacağı otel günlerinde. [30]

30 Ömer Erinç, **Nuri Pakdil'de Yalnızlığın Mekânı Olarak Otel**, *Edebiyat Eylemi ve Nuri Pakdil, Editör: Hüseyin Su*, Hece Yayınları, Ankara 2013.

X

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; her ‘eylem’i bir rivâyet gibi anlatılan, uzun bir süre hangi şehirde, hangi otelde, hangi mekânda yaşadığı pek bilinmeyen bir isim...

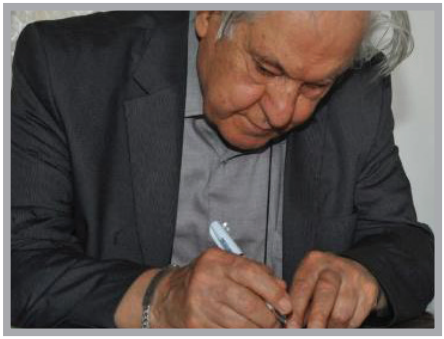

"Bize Klas Duruşu, Devrimci Başkaldırışı Öğrettiği İçin Kendisine Şükranlarımı Sunuyorum."

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Necip Fazıl Saygı Ödülü'ne layık görülen Nuri Pakdil hakkında övgü dolu sözler söylerken, Pakdil'in konuşması sırasında ise dakikalarca ayakta bekledi.

Erdoğan Pakdil hakkında şu sözleri söyledi:

Necip Fazıl Saygı Ödülü ilk olarak 2014'te "Kime verilmeli?" diye sorulduğunda, sanırım herkesin aklına o gelecektir. Selamlamasını dahi, "değerli dostlarım, sizi anti emperyalist, anti kapitalist, anti faşist ve anti firavunist duygularımla selamlıyorum" diye yapan sevgili Nuri Abimizi, muhterem Nuri Pakdil'i özellikle kutluyor, tebrik ediyor, bize klas duruşu, bize devrimci başkaldırışı öğrettiği için, kendisine şahsım, yol arkadaşlarım, ülkem ve milletim adına sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Nuri Pakdil; uzun bir suskunluktan sonra, soylu eylemine, 'bilgi'den çok, 'bilinç' aktaran *Otel Gören Defterler*'i yazarak '*Sükût Sureti*'nde devam eden, dilinin döndüğünce susan bir tepki…

Dilimin Döndüğünce Sustum

RASİM ÖZDENÖREN'E

Bitlis. 8.4.1962

Rasim,

Benim mektubum "önce selâm"la başlar: Selâm!

Bitlis'e geleli bir hafta oluyor.

Yorucu hiçbir işim yok. Daha çok adlî subaylıkta bulunup mahkeme işlerine bakıyorum. Bana talim yok!

İstanbul'a göre Maraş ne ise, Maraş'a göre de Bitlis o. Bu oran hiç değişmez.

ANLADIN MI, BİTLİS'TİR BURASI.

Hep dağlık, kayalık, tepe. Bunların üstünde, eteklerinde evler. Bizim (Tekke) mahallesi gibi. Ya da daha kötü.

Duruk. Sönük. Çökük. Mistik. (Mistik coğrafya deyimini de ben icat ediyorum.)

İnsanları: Kaba, mûnis, sert. Bir tezat.

Bu şehir mutlaka yazılmalıdır. Yazılacaktır. Şarttır bu. Bu kapının adı zorlama kapısı, açılınca ne büyük güneş var, çıkacak önümüze: ANADOLU GÜNEŞİ.

Şu sıralar sarsıntılı günler geçiriyorum. Alışma egzersizleri. Bu bitince, yani (buralı olunca)ya yaklaşınca yazmadan rahat edemeyeceğim sanıyorum.

Bizim Anadoluyu bilmeyişimizin en güzel örneğidir bu benim yabancılığım.

Ordu evinde yatıyorum. Ordu evinde yemek yiyorum.

Bir eve taşınmak istiyorum. Sessiz bir eve. Böyle bir ev bulmak da çok zor olacak galiba.

Nuri Pakdil; Edebiyat Kulesi'nde: *"Susmak da konuşmak kadar önemlidir bazen."* diye bir anektot düşen, sonra da uzun süre -*on üç yıl*- susmayı başarabilen bir sabır geleneği…

Nuri Pakdil; hiçbir zaman inancının temel bağlamından ayrı düşünmediği eylem, edebiyat eylemi tarzına, anlayışına, düşüncelerine, yaşama ve yazı üslûbuna, yöntemine son derece dikkat eden ve hatta yazıyı, nasıl yaşadığından, ne yazdığından, nerede yazdığından ayrı düşünmeyen; sözünü, karşılaştığı her taşın başına çıkıp söylemeyen, çağrıldığı her kürsüde konuşmayan bir uzak duruş…

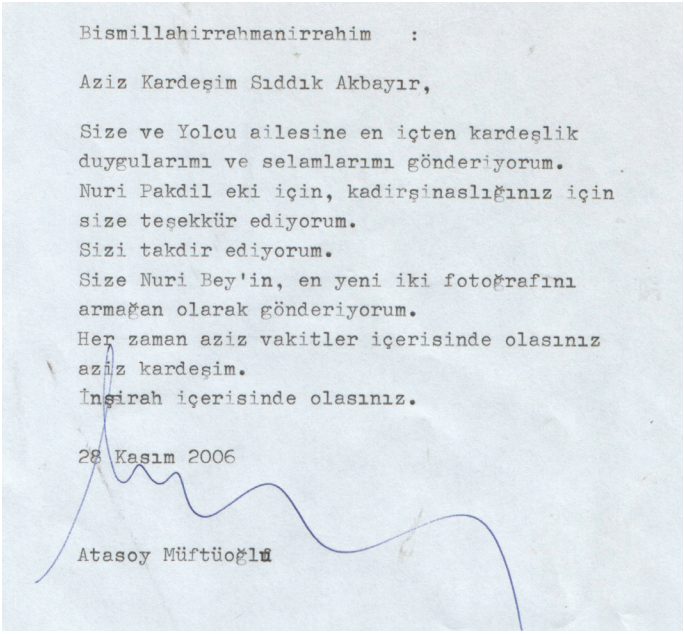

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; her kalemle her kâğıda yazı yazmayı ilkeli, duruş ve tavır sahibi bir yazar için doğru bulmayan, yazarın üzerinde kalemin de kâğıdın da sözün ve yazının da gözetilmesi gereken bir hakkı olduğuna inanan bir dikkat…

***

Ankara'da Hacı Bayram Veli Türbesi'nde Fâtiha okurken 'esas duruş'ta durması ve genç arkadaşlarının esas duruşta durmalarını istemesi yahut aynı hassasiyetle Divanyolu'nda; Başkan Abdulhamid'in türbesinin karşısında saygı duruşunda bulunması 'tuhaf' değildir.

Bismillahirrahmanirrahim :

Aziz Kardeşim Sıddık Akbayır,

Size ve Yolcu ailesine en içten kardeşlik duygularımı ve selamlarımı gönderiyorum.
Nuri Pakdil eki için, kadirşinaslığınız için size teşekkür ediyorum.
Sizi takdir ediyorum.
Size Nuri Bey'in, en yeni iki fotoğrafını armağan olarak gönderiyorum.
Her zaman aziz vakitler içerisinde olasınız aziz kardeşim.
İnşirah içerisinde olasınız.

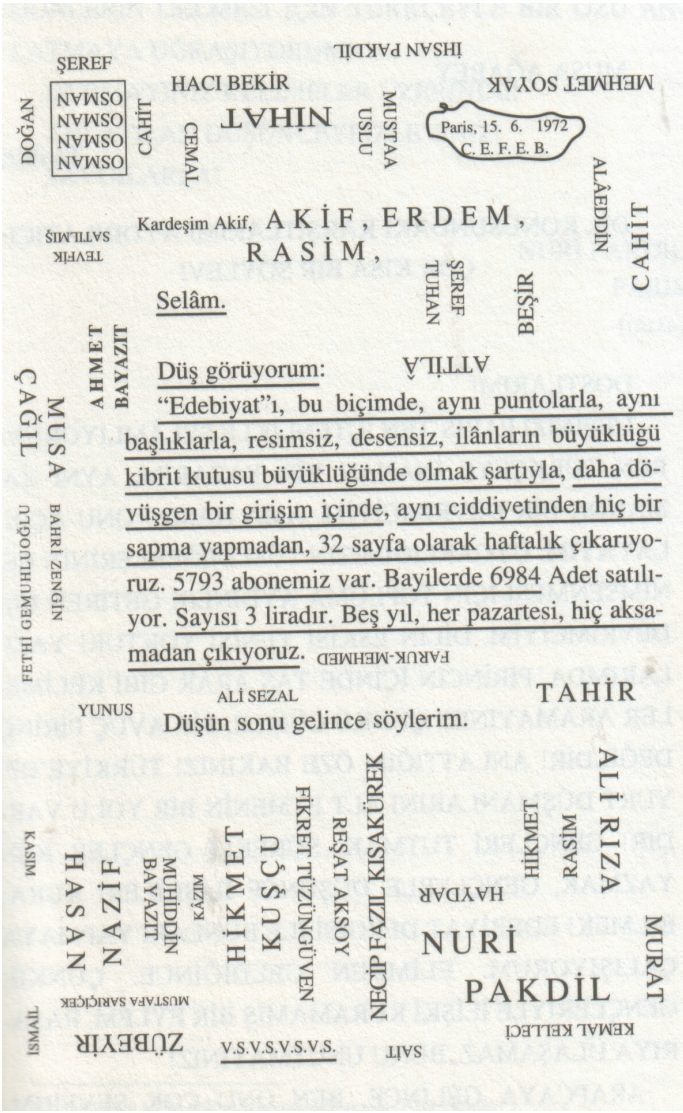
28 Kasım 2006

Atasoy Müftüoğlu

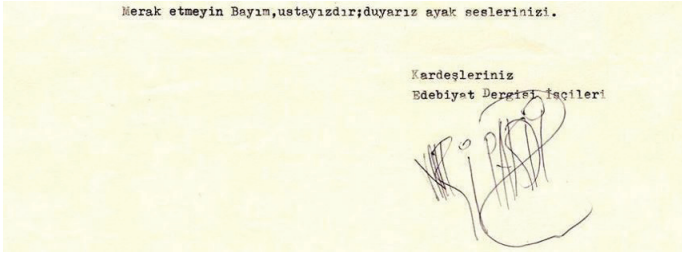
Nuri Pakdil; Maraş'ın en çok da sokaklarını ve çeşmelerini özleyen, buralardan gelip giderken de annesinin hayaliyle söyleşen, orta okulda öğrendiği Fransızca sözcüklerle annesine sevgisini anlatmaya çalışan, sokaklara ve çeşmelere meftun bir işaret…

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; "*Fakülte kantininde Süleymaniye Camii'nin güneşleri ders kitaplarının üzerini hep de Kudüs'e boyar*"ken oyunu Ortadoğu'dan yana kullanan, Ortadoğu ile bütünleşmiş gibi yaşayan, eline bir gazete alacak olsa, gazetede didik didik 'Ortadoğu', 'Kudüs' kelimelerini arayan, yolda bir arkadaşını görse 'Nasılsın?' der gibi '*Kudüs nasıl bugiin*?' diyen bir isim…

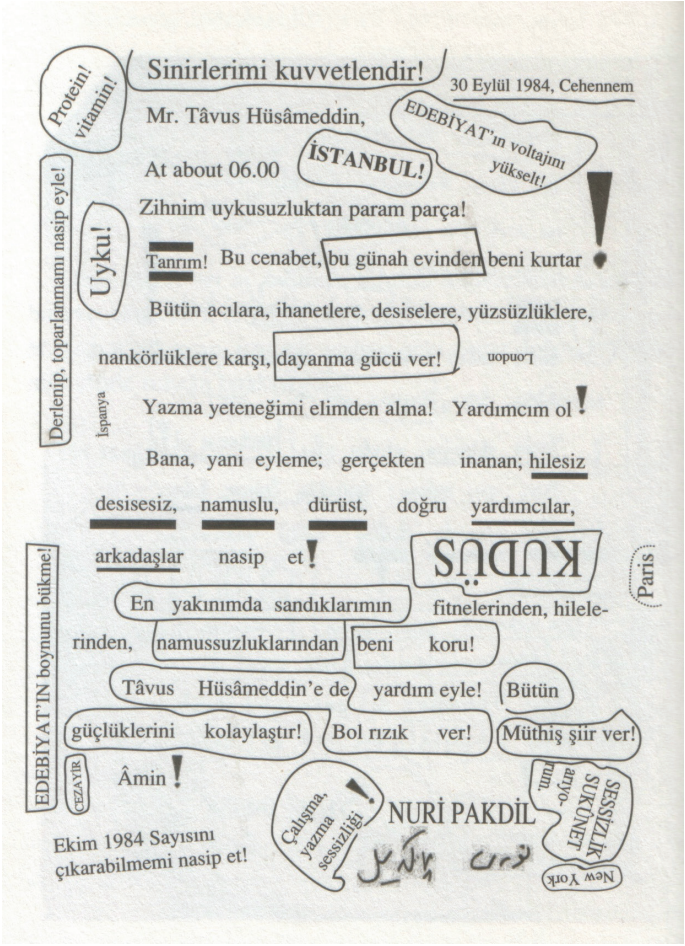

Nuri Pakdil; *"Küçük büyük her direniş bir önsöz ister."* diyen Müslüman bir devrimci…

Merak etmeyin Bayım,usteyızdır;duyarız ayak seslerinizi.

Kardeşleriniz
Edebiyat Dergisi İşçileri

Nuri Pakdil; direnişi çok seven; direnişte bir inandırıcılık gücü bulan bir isim…

Nuri Pakdil; 'Tüm tuzakların yıkılacağı güne + ışık çağlayanına' yürüyüşler yapmanın ustalığını yürüten bir öncü…

Nuri Pakdil; otelleri *"Şarjörlerine yıldız sürülü gökyüzü"*ne benzeten bir tutunamayan…

Nuri Pakdil; devrimci dikkatinden ödün vermemek adına, otelde kalmayı seçen, yetkinleşmek, arınmak için acelesi olan, mütemadiyen devrimci rikkatini örseleyecek davranışların oluşmaması için sürekli yakaran bir inanmış… [31]

Dilimin Döndüğünce Sustum

31 Ömer Erinç, a.g.y.

Nuri Pakdil; şair, denemeci, oyun yazarı, eleştirmen, çevirmen, dergici, yayıncı, editör…

***

Edebiyat çıkmıyordu; hiç olmazsa mektuplar yazıyordum.

Bir tür tatmin olmaydı bu. Neler yazıyordum bu mektuplarda? Mektup yazdığım arkadaşları, tanıdıkları, elimden geldiği, dilimin döndüğü kadar canlı tutmaya, diri tutmaya çalışıyordum.

Oldum olası, militan bir mizacım vardır. O tarihlerde cep telefonu ne gezer! Bütün iletişim sabit telefonlarla olurdu. Bir de mektuplarla!

Bir de şunu vurgulamak istiyorum: Hayatımda yazdığım en duygulu, en içli, en derinlikli mektuplarım N'e yazdığım mektuplardır. Bir şiirimde şöyle anlatmıştım bunu:

"Uzun bacaklı Cezayir atları

Bir gidip bir gelirdi mektupları"

Hele de Bitlis'te, 34. Piyade Alayı'nda, yedek subay olarak askerliğimi yaparken yazdığım mektuplarım!

Mektup gecikmeyegörsün, hemen heyecanla karargâhtaki manyetolu telefondan konuşmak için uğraşırdık.

O tarihlerde, Bitlis'ten, özellikle de piyade alayının manyetolu telefonundan başka bir kente telefon etmek o kadar zordu ki! Ben, işi birazcık olsun kolaylaştırmak için Bitlis

Postanesinden telefon etmeye çalışırdım. Gene de çok güçtü haberleşebilmek.

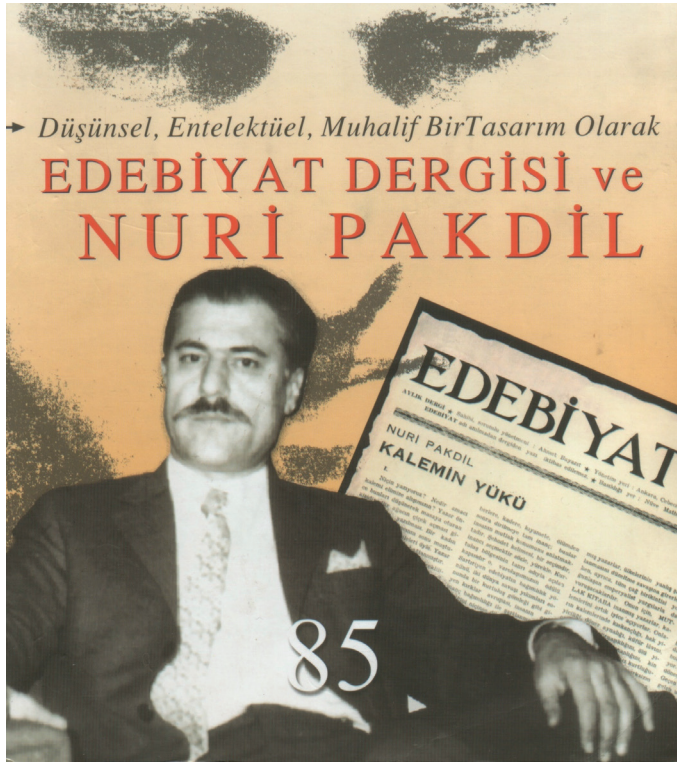
Sorun, yalnızca Bitlis'ten Ankara'ya ulaşabilmek sorunu değildi. Bir de Ankara Postanesinden, görüşülecek aboneye -ev veya işyeri- bağlanılması sorunu vardı.

Hatlar çoğu zaman kapalı olur, açılmasını beklemek gerekirdi. Bazen hiç sıra gelmezdi. Sesler genelde çok kötü gelirdi ya, biz gene de çok mükemmel duyardık birbirimizin sesini. Uzun uzun konuşurduk. Çokça mektuplaşırdık.

O dönemi yaşamayan birisine, şimdi bunları okuyunca, masal anlatılıyormuş gibi gelebilir. Oysa, gerçeğin ta kendisiydi bu hayat.

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; öncüsü kendisi olan bir yazar, bir eylem adamı...

Nuri Pakdil; *"İnsan! Seni savunuyorum; sana karşı!"* diyerek okurunu, kendi düşün coğrafyasına götüren bir rehber…

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; çağın çarpıklığını sorgulayan yerli bir Albert Camus...

Nuri Pakdil; yazdığı hiçbir metin özetlenemediği, bir rafine edilmiş sözler antolojisi…

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; İtalyan Türkolog Prof. Anna Masala'nın 1970'li yıllarda, "*İnsanlar Pakdil'i iki bin yılından sonra anlayacaktır.*"dediği bir usta…

Nuri Pakdil; kültürel bağlamda erozyonun hızlandığı bir dönemde geri çekilmeyi tek doğru çözüm sayan erken bir ermiş…

Dilimin Döndüğünce Sustum

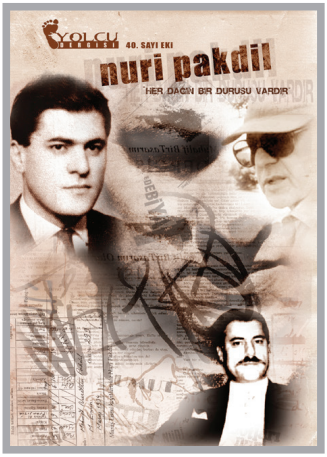
Nuri Pakdil; Doğu diye inleyecek kadar Doğu tutkunu; ancak Paris'ten yeni geldiğini belirten bir dostunu "*Paris'i gören göz öpülmez mi?*" diye karşılayacak kadar da Batı'ya kadar açık bir bilinç…

Nuri Pakdil; herkesin 15 dakikalığına şöhret olduğu şu tuhaf dünyada, 80'ine geldiği halde, bugüne dek, bir gazeteyle, dergiyle doğrudan söyleşi yapmayan; herhangi bir televizyon programına çıkmayan; TRT'nin kendisi için 2010'da hazırladığı belgeselde bile, sadece görüntüsüyle yer alan bir uzak duruş…

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; Tek başına kaldığı dönemlerde olsun, hiç kimse hakkında olumsuz konuşmayan, 'gıybet' duyarlılığı ile özel isim bile kullanmayan, çevresindekilere soyadlarının önüne 'sayın, bay' sıfatlarını ekleyerek seslenen, kendisini arayıp sormayan *–ki kara kaplı defterinde adlarının üzerini çizdiği de söylenir-* birçok yol arkadaşını, hep güzel yönleriyle anan; bazen Ankara'da Kuğulu Park'ta kuşlara yem atarken görülen yalnız bir adam…

Nuri Pakdil; Felluce bombalanırken sessizce ağladığı rivayet edilen bir kimlik…

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; paradan tiksindiği için para taşımayan, taşımak zorunda kaldığında da paraya dokunmayan bir başka dünyanın kişisi…

Nuri Pakdil; soyadına uygun pürüzsüz dili ve incelmiş şiirsel üslubuyla yakın dönem Türk edebiyatına özgün ve aykırı bir armağan…

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; 'kitap yazma' kadar 'kitap yapma'yı da çok önemeseyen, bir nokta hatası için, bir kelime hatası için bir kitabı imha edebilen bir dikkat, bir titizlik…

Soyadı	: PAKDİL
Adı	: M. NURETTİN
Babasının Adı	: Mehmet Emin
Anasının Adı	: Hatice Vecihe
Doğum Yeri	: Maraş
Doğum Tarihi	: 1934
Dini-Mezhebi	: İslâm
Vilayeti	: Maraş
Kazası	: Maraş
Nahiyesi	: Merkez
Mahalle veya Köyü	: Çavuşlu
Hane No:	: 134

Nuri Pakdil; yükseklerde, tehlikeli yerlerde dolaşmayı seçen, zaman zaman şafak uğruna gemiler yakan bir vazgeçiş…

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; 'Edebiyat, yeraltı haritası değil, yeryüzü mahşeridir.' sözüyle biraz da edebiyatın akademik boyutuna dikkat çeken, yatağının yanında kâğıtla kalemi hiç eksik etmeyen bir yazar…

Nuri Pakdil; yağmuru, *'hava kadın gözü'*; güneşi *'devrimci soluğundan daha sıcak değil'*, biçiminde aktaran bir söz büyücüsü…

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; kişisel anlamda bir mülkiyet duygusu olmayan, kendisine babasından kalan bağ ve bahçeleri bile sahiplenmeyen; bir dönem öğrencilerle aynı evde yaşayan ve her sabah öğrencilerin ayakkabılarının içine bir miktar para ve küçük bir pusula koyan, pusulada öğrencilerin, o gün kitap, dergi, sinema vs. için harcayacakları para tek tek belirten, çok sınırlı olan gelirini, bilincin eyleme dönüşmesi için harcayan bir derviş…

Nuri Pakdil; en 'sıradan olan'a bir büyü havası katan, yemek hazırlıkları bir söylenceye dönüşen, ellerini kâğıtla, ayaklarını mendille silmesinde bile kâğıdın kutsallığı inceliğini gösteren; iftar vakti, ekmeğinin arasına biraz katık koyarak dünya kupası maçlarını seyretmek için koşan sıkı Fenerbahçeli bir mümin…

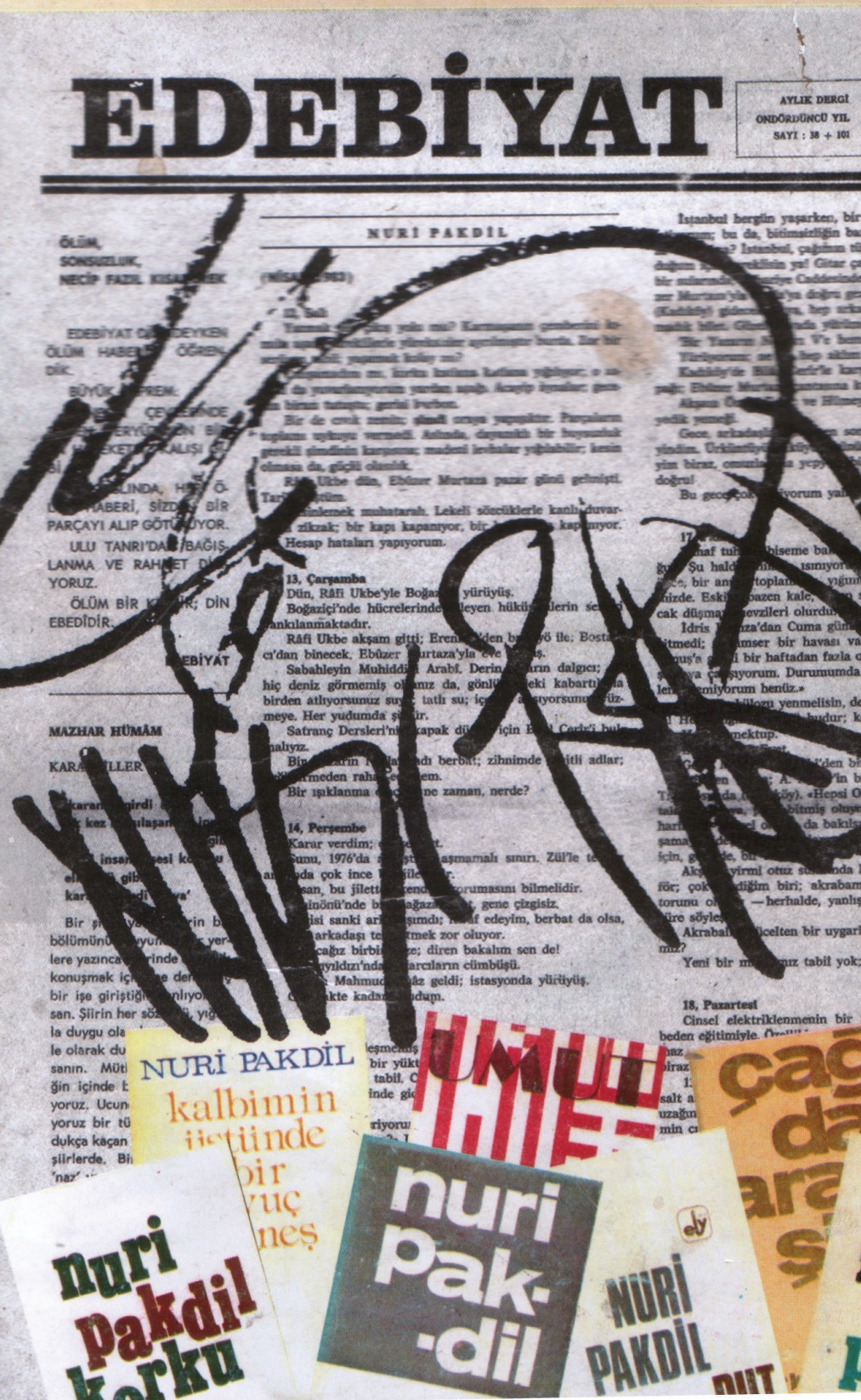
***

Son derece karalıdır. Sözgelimi, 1984'te 'tütün yakmamayı seçtim' der ve çakmakla paketi otelin pencersinden atar. Tütün dumanı bitmiştir artık.

Dilimin Döndüğünce Sustum

Nuri Pakdil; şimdi, iltica edilmiş bir uzaklık…

EDEBİYAT
AYLIK DERGİ
ONDÖRDÜNCÜ YIL
SAYI : 38 + 101
NURİ PAKDİL
ÖLÜM,
SONSUZLUK,
NECİP FAZIL KISAKÜREK
MAZHAR HÜMÂM
13, Çarşamba
14, Perşembe
18, Pazartesi
NURİ PAKDİL
kalbimin
nuri
pak-
-dil
NURİ
PAKDİL
nuri
pakdil
korku

Kaynakça

Abdurrahim Karadeniz; **Nuri Pakdil'in Entelektüel Duruşu**, *Edebiyat Eylemi ve Nuri Pakdil, Editör: Hüseyin Su*, Hece Yayınları, Ankara 2013.

Ahmet Hakan Coşkun; *Nuri Pakdil,* Hürriyet, 13 Haziran 2005.

Ali Göçer; **Çoban Yıldızı**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

Ali Ulvi Temel; **Düşünce ve Edebiyat Açısından Nuri Pakdil'in Ortadoğu Algısı**, *Edebiyat Eylemi ve Nuri Pakdil, Editör: Hüseyin Su*, Hece Yayınları, Ankara 2013.

Âlim Kahraman; **Nuri Pakdil ve Edebiyat Dergisi**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

Arif Ay; **Nuri Pakdil***, Şiir,* Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

Arif Ay; **Nuri Pakdil'in Şiiri**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

Atasoy Müftüoğlu; **Edebiyat Dergisi Yeni Bir Ufuktur, Sürekli Yeniliktir**, Hece, *Nuri Pakdil Özel Sayısı*, S. 85, Ocak 2004.

Emine Sümeyra Âlimoğulları; **Necip Evlice İle Nuri Pakdil'e Dair**, Edebiyat Otağı, S. 23, Ağustos 2007.

Enis Batur; '**Nuri Pakdil'**, Milliyet Sanat, 16 Ağustos 1994.

Erdem Bayazıt; **Nuri Pakdil**, Hece, Nuri Pakdil Özel Sayısı, S. 85, Ocak 2004.

Haydar Ergülen; **Nuri Pakdil Soruşturmasına Yanıt**; Hece, *Nuri Pakdil Özel Sayısı*, S. 85, Ocak 2004.

Hüseyin Su; **Çelik Adam**, Hece, Nuri Pakdil Özel Sayısı, S. 85, Ocak 2004.

Hüseyin Su; **Takvim Yırtıkları**, Hece, Nuri Pakdil Özel Sayısı, S. 85, Ocak 2004.

İsmail Sert; **Mukavamet Atlasında Demir Çiğneyen Bir Gezgin**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

Kurtuluş Kayalı; **Nuri Pakdil ya da Edebiyat Eksenli Dünya Açılımı**, Hece, Nuri Pakdil Özel Sayısı, S. 85, Ocak 2004.

M. Akif İnan; **Nuri Pakdil**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

Murathan Mungan; **Omayra**, *Karanfil,* Metis Yayınları, İstanbul 1993.

Mustafa Şahin; **İki Öncü Yolcu: Nuri Pakdil –Sezai Karakoç**, *Edebiyat Eylemi ve Nuri Pakdil, Editör: Hüseyin Su*, Hece Yayınları, Ankara 2013.

Necip Tosun; **Nuri Pakdil'in Oyunları**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

Nuri Pakdil Belgeseli, 'Asla ve Daima'; TRT 2010.

Nuri Pakdil; **Anneler ve Kudüsler**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014.

Nuri Pakdil; **Batı Notları**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980.

Nuri Pakdil; **Bir Yazarın Notları I**, 2. Basım, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1999.

Nuri Pakdil; **Bir Yazarın Notları II**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980.

Nuri Pakdil; **Bir Yazarın Notları III**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1981.

Nuri Pakdil; **Bir Yazarın Notları IV**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1982.

Nuri Pakdil; **Arap Saati**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 1997.

Nuri Pakdil; **Bağlanma**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1979.

Nuri Pakdil; **Bakır Dönemi**, *Oyun,* Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014.

Nuri Pakdil; **Belge**, *Oyun,* Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014.

Nuri Pakdil; **Biat I**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1973.

Nuri Pakdil; **Biat II**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1979.

Nuri Pakdil; **Biat III**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1982.

Nuri Pakdil; **Bir Öldürme Töreni**, *Oyun,* Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014.

Nuri Pakdil; **Derviş Hüneri**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 1997.

Nuri Pakdil; **Edebiyat Kulesi**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1984.

Nuri Pakdil; **Kalbimin Üstünde Bir Avuç Güneş**, *Oyun,* Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1982.

Nuri Pakdil; **Klas Duruş**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 1997.

Nuri Pakdil; **Korku**, *Oyun,* Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980.

Nuri Pakdil; **Mektuplar** I - II - III, *Hazırlayan: Hüseyin Su,* Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 2014.

Nuri Pakdil; *Otel Gören Defterler 1:* **Çarpışan Sesler**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 1999.

Nuri Pakdil; *Otel Gören Defterler 2:* **Yazının Epik Resmi Çekildiği Sırada**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 2000.

Nuri Pakdil; *Otel Gören Defterler 3:* **Büyük Sorgu**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 2001.

Nuri Pakdil; *Otel Gören Defterler 4:* **Simsiyah**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 2002.

Nuri Pakdil; *Otel Gören Defterler 5:* **Ateş Hattında Harf Müfrezeleri**, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara, 2003.

Nuri Pakdil; *Otel Gören Defterler 6:* ***Yazmak Bir Mucize***, Edebiyat Dergisi Yay., Ankara, 2005.

Nuri Pakdil; **Put Yapımevleri**, *Oyun,* Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1980.

Nuri Pakdil; **Umut**, *Oyun,* Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1974.

Ömer Aksay; **Kaideyi Bozan İstisnalar**, Hayykitap Yayınları, İstanbul 2012.

Ömer Erinç; **Nuri Pakdil'de Yalnızlığın Mekânı Olarak Otel**, *Edebiyat Eylemi ve Nuri Pakdil, Editör: Hüseyin Su*, Hece Yayınları, Ankara 2013.

Ömer Erinç; **Nuri Pakdil'in Aile, Çevre, Okul Ortamı ve Düşüncesinin, Kişiliğinin Oluşumu**, *Edebiyat Eylemi ve Nuri Pakdil, Editör: Hüseyin Su*, Hece Yayınları, Ankara 2013.

Ömer Erinç; **Nuri Pakdil'in Düşünce ve Sanatta Öncüleri**, Hece, *Nuri Pakdil Özel Sayısı*, S. 85, Ocak 2004.

Rasim Özdenören; **Nuri Pakdil'in Dergiciliği: Eylemin Öteki Adı**, Kitap-lık, S. 50, Kasım-Aralık 2001.

Rasim Özdenören; **Tavır Koymanın Dili**, *Nuri Pakdil'in Denemeleri*, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.

Sıddık Akbayır; '**Her Dağın Bir Duruşu Vardır': Nuri Pakdil**, Yolcu, Ek Kitap, S.40, Ekim-Kasım-Aralık 2006.

Sıddık Akbayır; **Kalbimin Doğusunda Bir Avuç Şiir**, Hece, *Nuri Pakdil Özel Sayısı*, S. 85, Ocak 2004.

Şaban Abak; **Efsane Gibi Gerçek: Nuri Pakdil**, *Edebiyat Eylemi ve Nuri Pakdil, Editör: Hüseyin Su*, Hece Yayınları, Ankara 2013.

Şaban Abak; **Meşaleyi Tutan El**, Vadi Yayınları, Ankara 2007.

Turan Koç; **Nuri Pakdil'de Dil ve Eylem**, Yedi İklim, S. 58, Ocak 1995.